

Nr 110.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1936 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en den 21 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 99, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels fastställa följande huvudsakliga grunder angående folkskolekursens omfattning att äga giltighet från och med den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befinnas erforderliga:

Folkskolan skall omfatta sju årsklasser. Vid skola, där antalet årsklasser för närvarande är sex, skall övergång till sjuårig skola äga rum, så snart sådant, med hänsyn till härav föranledda kostnader, skolväsendets organisation inom distriktet och övriga ortsförhållanden, prövas lämpligen kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1946/1947. Härvid skall iakttagas, att före nämnda läsår sjuårig skolkurs icke må utan skoldistriktets medgivande införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1940/1941. Där särskilda omständigheter sådant påkalla, må Kungl. Maj:t kunna för viss tid medgiva distrikt anstånd i större eller mindre omfattning utöver läsåret 1946/1947 med införande av sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts angående antalet årsklasser i folkskolan skall icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal obligatoriska årsklasser än sju.

Vid skola, tillhörande någon av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna, skall det år, nybörjare intagas, och under förutsättning att lärjungeantalet i skolan uppgår till lägst 12, anordnas övertidsläsning under en månad;

dels besluta, att för sådan övertidsläsning skall av statsmedel till lärare utgå ersättning enligt nu gällande bestämmelser om ersättning för övertidsläsning;

dels medgiva, att till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen må under budgetåret 1936/1937 av förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor användas högst 10,000 kronor att disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela;

dels besluta, att i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola på sådan skola grundad fortsättningsskola skall, med tillämpning eljest av nu gällande bestämmelser och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, omfatta en årskurs med, vid heltidsläsande skola minst 180 undervisningstimmar och vid halvtidsläsande skola minst 270 undervisningstimmar; dock att, där så prövas vara av särskilda förhållanden påkallat, skoldistrikt må kunna medgivas rätt att mot åtnjutande av statsbidrag enligt gällande grunder låta årskursen omfatta högre timantal, än nu sagts, och att fördela undervisningen på två årskurser, allt under iakttagande, att skolplikten i fortsättningsskolan icke må omfatta och statsbidrag icke utgå för längre tid än sammanlagt 540 undervisningstimmar;

dels ock medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningkostnad, varom förmåles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur sagda förslagsanslag till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *F. Hamrin m. fl.* (I: 98) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Andersson i Rasjön m. fl.* (II: 251), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till nästkommande riksdag angående införande i folkskolan respektive fortsättningsskolan av obligatorisk undervisning för flickor i husligt arbete;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *Elof Andersson* och *J. Larsson* i Örbyhus (I: 318) samt den andra inom andra kammaren av herr *E. Åqvist m. fl.* (II: 659), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående obligatorisk sjuårig folkskola måtte besluta en övergångstid av tio år, under vilken tid skoldistriktet bibehållas vid sin fulla självbestämningssrätt;

dels en inom första kammaren av herrar *Verner Andersson* och *Anders Andersson* väckt motion (I: 332), vari hemställts, att riksdagen vid avgörandet av frågan om en obligatorisk sjuårig folkskola måtte besluta, ej mindre att de på grund av folkskolans utökning med ett sjunde skolår föranledda

kostnaderna för anskaffandet av nya skollokaler och lärarbostäder i skatte-tyngda kommuner, ävensom där dessa kostnader skulle leda till en mera avsevärd höjning av den kommunala utdebiteringen, måtte bestridas helt eller till sin huvudsakliga del av staten, än även att Kungl. Maj:t, vid utfärdandet av de närmare bestämmelserna rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknötning till detsamma, måtte lämna så fria direktiv som möjliggöra att folkskolinspektörerna i samråd med de lokala skolmyndigheterna kunna där så lämpligen må ske tillmötesgå lokala önsknings i dessa hänseenden;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *E. Bjurström* (I: 356) och den andra inom andra kammaren av herr *G. Malmqvist m. fl.* (II: 684), vari hemställts, att riksdagen vid bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående obligatorisk sjuårig folkskola måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en revision av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor samt att riksdagen för den obligatoriska sjuåriga folkskolans införande måtte besluta en fullt effektiv övergångstid av tio år, så att före läsåret 1946—47 sjuårig skolkurs icke må införas utan vederbörande skoldistrikts medgivande;

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *W. Egnell m. fl.* (I: 357) och den andra inom andra kammaren av *J. E. Andersson* i Ovanmyra *m. fl.* (II: 687), vari hemställts, 1) att Kungl. Maj:ts proposition nr 99 om inrättande av ett obligatoriskt sjunde skolår avslås; 2) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande i syfte att åstadkomma en revision av nuvarande undervisning i folkskolan till fördel för huvudämnena modersmål och räkning i enlighet med vad av motionärerna anförts; samt 3) att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning om och i vad mån åtgärder kunna vidtagas för ytterligare underlättande av ungdomens förvärv av medborgerliga kunskaper i enlighet med vad av motionärerna anförts;

dels en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (I: 358), vari hemställts att riksdagen med anledning av proposition nr 99 om obligatorisk sjuårig folkskola m. m. ville: 1) vid beviljande av anslag till det äskade ändamålet tillika ägna uppmärksamhet, att om möjligt erforderliga medel beviljas för anskaffande av tillräckliga lärarkrafter och möjligheter till minskning av lärjungeantalet i alltför stora skolklasser, såsom den första förutsättningen för en god och karaktärsdanande undervisning; 2) hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förordna och tillse, att i undervisningsplanen ingår även fostran till praktiskt arbete och kroppskultur; att den även kommer att omfatta karaktärsdanning och medkänsla eller med andra ord social etik och individuell levnadskonst; att mångläseriet beskäres och en normalarbetsdag även för skolarbetet eftersträvas; att den nuvarande skolans favoriter, den receptiva ungdomen, ej undantränga omtan-

ken om den mera produktiva ungdomen; att urval för tillträde till högre lärokurser ej hänsynslöst lägges i en lärares hand;

dels en inom andra kammaren av herr *A. Johansson* i Djurnäs *m. fl.* väckt motion (II: 407), vari hemstälts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående ordnande av slöjdläraernas och -lärarinnornas anställnings-, löne- och pensionsförhållanden;

dels en inom andra kammaren av herr *E. Bengtsson* i Kullen *m. fl.* väckt motion (II: 656), vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående obligatorisk sjuårig folkskola *m. m.*;

dels en inom andra kammaren av herr *A. Johansson* i Krogstorp *m. fl.* väckt motion (II: 660), vari hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t, ej mindre att folkskolan, som skall vara sjuårig, dock vid formerna B 2, B 3 och D 1 kan få omfatta sex årsklasser under förutsättning att en fortsättningsskola med 540 undervisningstimmar, fördelade på två redovisningsår, anordnas, än även att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte låta utarbeta kursplaner för en sålunda föreslagen fortsättningsskola med 540 undervisningstimmar;

dels en inom andra kammaren av herr *K. A. Westman m. fl.* väckt motion (II: 671), vari hemstälts, ej mindre att riksdagen måtte avslå propositionen nr 99 angående ett sjunde obligatoriskt skolår, än även att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående förbättring av landsbygdsungdomens folkskolundervisning och utbildningsmöjligheter på sätt motionärerna i motiveringen utvecklat;

dels en inom andra kammaren av herrar *G. Svedman* och *R. Westerdahl* väckt motion (II: 672), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, 1) att folkskolan skall omfatta sju årsklasser i skolformerna A och B 1; i andra lägre skolformer skall den omfatta minst sex årsklasser, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna för en snabbare avveckling av folkskolans undantagsformer och om ett bättre organiserande av landsbygdens folkskolor i allmänhet, och att de förslag, som därav kunna framgå, måtte så snart ske kan föreläggas riksdagen;

dels en inom andra kammaren av herr *A. Pettersson* i Dahl väckt motion (II: 685), vari hemstälts, att riksdagen angående genomförandet av ett obligatoriskt sjunde skolår måtte besluta, att de på grund av folkskolans utökning föranledda kostnaderna för anskaffandet av nya lärosalar och lärarbostäder *m. m.* helt skola bestridas av statsmedel, att staten skall lämna större bidrag än för närvarande till skolskjutsar, så att detta bidrag kommer att utgå med 9/10 av kostnaden, och slutligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av närmare bestämmelser rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknötning till detsamma täcktes lämna så vidsträckta direktiv, att en lämplig anpassning efter de lokala förhållandena möjliggöres;

dels ock en inom andra kammaren av herr *J. Weijne* väckt motion (II: 686), vari hemställts, I. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående införande av sjuårig obligatorisk folkskola ville uttala, att uppskov efter övergångstidens slut bör beviljas a) då skoldistrikt är hårt skattetyngt och ett införande av sjunde klass skulle medföra en väsentlig skattehöjning, b) när icke avsevärd tid förflutit, sedan heltidsläsning genomfördes, c) då barnantalet vid folkskola av B2-, B3- och D1-formerna är så stort, att ett införande av sjunde klass icke skulle medföra en pedagogisk vinst, som stode i rimlig proportion till utökningen av lästiden; II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen, varvid av motionären angivna synpunkter borde vinna beaktande.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar anförda skälen hänvisar utskottet till motionerna nr I: 98, I: 318, I: 332, I: 356, I: 357, I: 358, II: 407, II: 656, II: 660, II: 671, II: 672, II: 685 och II: 686.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 29 december 1933 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag i vissa frågor angående folkskoleväsendet. Bland de frågor, som enligt departementschefens anförande i ämnet till statsrådsprotokollet för nämnda dag borde bliva föremål för utredning, ingick spörsmålet om en utvidgning av den obligatoriska lärotiden i folkskolan med ett sjunde skolår.

De av departementschefen för ändamålet sedermera tillkallade sakkunniga — numera tillförordnade statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet N. T. Löwbeer, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, riksgäldsfullmäktigen G. H. Andersson, Rasjön, undervisningsrådet och ledamoten av skolöverstyrelsen J. E. Engvall och folkskolinspektören i Sydskånes östra inspektionsområde N. A. Persson — hava med skrivelse den 20 november 1935 till departementschefen överlämnat betänkande och förslag angående obligatorisk sjuårig folkskola (statens offentliga utredningar 1935:58).

I ärendet hava avgivits utlåtanden av ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Departementschefen har för egen del i förevarande statsrådsprotokoll av den 21 februari 1936 anført i huvudsak följande.

Behovet av en utsträckning av folkskolans lärotid har praktiskt taget enhälligt vitsordats av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Min egen principiella inställning till detta spörsmål har jag utvecklat redan i det anförande till statsrådsprotokollet den 29 december 1933, varmed jag motiverade folkskolesakkunnigas tillkallande. Jag har ingen anledning att nu, sedan sakkunnigutredningen verkstälts och genomgått vederbörlig remissbe-

handling, göra någon ändring i vad jag vid berörda tillfälle i förevarande avseende uttalade. Min uppfattning att kravet på lärotidens ökning till sju år måste betraktas såsom det för närvarande förnämsta målet för reformsträvanden på folkundervisningens område synes mig hava till fullo bekräftats av vad som sedan dess förevarit. Det kan synas onödigt att här återupprepa de i ämnet anförda synpunkterna, vilka enligt mitt förmenande bilda en bärande motivering för att åtgärder vidtagas till förstärkning av folkskolan på föreslaget sätt. Sammanfattningsvis må emellertid anföras följande.

Undervisningstiden vid folkskolan har under närmare 100 år varit praktiskt taget oförändrad, sex år. Under denna tid har samhället och samhällslivet på alla områden undergått en genomgripande omvandling. Styrelsesättets fortskridande demokratisering, den starka andliga och materiella utvecklingen, den stegrade intensiteten inom olika delar av samhällslivet och den därav betingade, allt starkare framträdande yrkesspecialiseringen äro några av de faktorer, som framkallat avsevärt ökade krav på den enskilde medborgarens insikter och kunnighet, oavsett vilket yrke han utövar. Åtskilliga förbättringar hava under de senaste årtiondena vidtagits inom folkskoleväsendet. Det inre arbetet i skolan har reformerats, lärarutbildningen har förbättrats och de högre skolformerna hava vunnit allt mera terräng. Det oaktat har folkskolan ej kunnat hålla jämna steg med utvecklingen på andra områden. Från många håll har betygats, att folkskolan icke förmår på ett nöjaktigt sätt fylla de bildnings- och uppfostringskrav, som numera måste ställas på den elementära medborgarskolan. Den främsta anledningen härtill är den alltför korta lärotiden. Folkskolans undervisning är för närvarande icke så beskaffad, att de därstädes inhämtade kunskaperna äga nödig varaktighet, även sedan lärjungarna trätt ut i livet. Erfarenheterna hos dem, som äro verksamma såsom lärare i folkskolans överbyggnader, och under de senare åren vidtagna undersökningar hava bekräftat detta förhållande. Åtskilliga av de i ärendet hörda myndigheterna samt på folkbildningsväsendets område verksamma sammanslutningar hava pekat på de ofta betydande bristerna i särskilt modersmålets skriftliga och muntliga behandling samt i räkning, som yppas hos dem, vilka hava endast folkskola som bildningsunderlag, och som träda i dagen bland annat då dessa skola fullfölja sin utbildning i yrkesundervisningsanstalter eller ägna sig åt det fria bildningsarbetet. Det är, såsom de sakkunniga anför, icke möjligt att på sex år »så inlära huvudmomenten av kunskapsstoffet, att så klargöra saksammanhangen, att så uppöva tankeförmågan och så träna barnens färdigheter, att dessa sedermera i sin verksamhet på ett nöjaktigt sätt behärska de hjälpmedel för ett ordnat samfundsliv, skolan velat sätta i deras händer». I utlandet har en längre lärotid än sex år i allmänhet ansetts erforderlig. Folkskolekursen i de länder, som tillhöra den västerländska kulturkretsen, understiger numera i allmänhet icke sju år och uppgår i åtskilliga fall till åtta eller nio år. Om folkundervisningsväsendet mätes med denna måttstock, är alltså vår folkskola för närvarande underlägsen åtskilliga andra jämförbara länders. Utöver de pedagogiska tala även många tungt vägande psykologiska skäl för en utsträckt skolplikt. De sakkunniga och flera myndigheter, bland dem speciellt domkapitlen, hava framhållit vikten av att skolans fostrande inflytande ej upphör just i den brytningsperiod, i vilken barnen befinna sig, då de nu i regel lämna folkskolan, utan får verka ända till dess den tid kommer, då barnen kunna mottagas i yrkesverksamhet, d. v. s. vid en minimiålder av ungefärligen 14 år.

Till sist hava de sakkunniga och åtskilliga myndigheter ävensom bildningsförbund och studiesammanslutningar bland landsbygdens befolkning pekat på, att utvecklingen under de senare åren karakteriserats av en fortlöpande förstärkning av folkskolan i städerna, som nu i stor utsträckning frivilligt utbyggt sin folkskola till sjuårig, medan skoltiden på landsbygden i regel hållit sig vid sex år. Härigenom har uppstått en kvalitetskillnad mellan folkskolan i stad och på landet, innebärande en social orättvisa gentemot landsbygdens befolkning, ett missförhållande, som skulle ej oväsentligt utjämnas, om sjuårig folkskola allmänt infördes. En utsträckning av läsårets längd har ansetts icke kunna erbjuda alla de fördelar, som kunna ernås genom en ökning av antalet läsår, och tanken härpå har även av andra, enligt min mening tungt vägande skäl avvisats av de sakkunniga och vissa myndigheter, bland dem skolöverstyrelsen. I linje med de motiv, som tala för lärotidens förlängning, hava de sakkunniga och myndigheterna understrukit, att det sjunde skolåret icke i första rummet bör användas till en utvidgning i kvantitativ mening av lärokurserna i de olika ämnena utan väsentligen och framför allt tillgodose behovet av en grundligare inhämtad och i metodiskt avseende bättre meddelad kunskap samt en förstärkning av skolans uppfostrande inflytande under en för lärjungarna kritisk brytningsperiod.

Det resultat, varuti de sakkunnigas och myndigheternas överväganden sålunda utmynnat, överensstämmer helt med den uppfattning, för vilken jag gjorde mig till tolk i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 29 december 1933. Vad i ärendet anförts rörande syftet med den reform, jag alltså ger min fulla anslutning, har icke givit mig anledning till erinran.

Vissa omständigheter kunna sägas hava *i särskild grad aktualiserat det föreliggande reformkravet*. Genom 1935 års riksdags beslut om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet, som hittills ålegat skoldistriktet, kommer nämnda reform icke att i lika hög grad, som tidigare skulle hava varit fallet, belasta kommunernas ekonomi. Staten kommer att bära huvuddelen av kostnaderna. Kostnadsökningen motsvarar för staten ej fullt 2 procent av det allmännas årliga totalutgifter för folkskoleväsendet och för kommunerna en höjning av medelutdebiteringen för hela riket med knappa 3 öre. Den sistnämnda siffran är givetvis endast ett grovt medeltal. Sålunda är det att antaga, vilket även av åtskilliga av de i ärendet avgivna yttrandena framgått, att utgiftsökningen för vissa landsbygdskommuner kommer att bli relativt högre. De ökade kostnaderna inträda emellertid vid bifall till mitt efterföljande förslag först efter en relativt lång övergångstid, som tilltages med bred marginal bland annat med tanke på att lämna kommunerna möjlighet att i god tid vidtaga lämpliga förberedelser. Att — såsom ett par länsstyrelser ifrågasatt — bereda särskilt ekonomiskt stöd från statens sida åt vissa kommuner torde icke vara motiverat under sådana förhållanden och med hänsyn till att staten så sent som år 1935 beslutat avlyfta kommunerna en väsentlig del av kostnaderna för folkskoleväsendet. I likhet med flertalet myndigheter, bland dem statskontoret, håller jag före, att de beräknade kostnaderna för reformen icke äro sådana, att de böra utgöra hinder för förslagets genomförande. Detta omdöme synes stå fast, även om hänsyn tages därtill att de sakkunnigas beräkningar, såsom de själva betona, äro att anse såsom nettokalkyler, i det de sakkunniga vid deras uppgörande tillgodogjort sig de minskningar i behovet av anslag till folkskoleväsendet, som för framtiden äro att emotse på grund av rationaliseringsåtgärderna inom skolväsendet och genom det sjunkande barnan-

talet. Just sistberörda förhållande, som med säkerhet kommer att åtminstone under de närmaste tio åren medföra en avsevärd minskning i behovet av lärarkrafter och skollokaler, gör det så mycket angelägnare att *utan dröjsmål* vidtaga den ifrågavarande viktiga reformen inom folkskoleväsendet. Slutligen må som en omständighet, för vilken reformens genomförande i sin mån äger betydelse, fästas uppmärksamheten på de svårigheter, som möta, i viss utsträckning även på landsbygden, att i erforderlig omfattning finna lämplig sysselsättning i yrkesverksamhet för de från folkskolan utgående ungdomarna. Denna synpunkt har understrukits företrädesvis av vissa länsstyrelser, vilka haft riklig erfarenhet av denna sida av saken.

Det torde på grund av nu angivna omständigheter vara berättigat att påstå, att tidpunkten för reformens verkställande just nu är särskilt lämplig.

De sakkunnigas förslag, att *förlängningen av undervisningstiden vid folkskolan bör göras obligatorisk* har biträts av så gott som alla i ärendet hörda myndigheter och sammanslutningar. Endast en länsstyrelse har bestämt avstyrkt de sakkunnigas förslag i denna del. Denna länsstyrelse har anslutit sig till den uppfattning, som hävdats av reservanten bland de sakkunniga och som innebär, att reformen icke bör genomföras, förrän opinionen bland föräldrarna och skolans målsmän fått tid att mogna. Åtskilliga av myndigheterna och särskilt de, som stå i närmare kontakt med stämningen bland den del av befolkningen, varom här är fråga, hava berört denna fråga. Praktiskt taget utan undantag hava dessa myndigheter, vilka haft blicken öppen för sannolikheten av att reformen kan på sina håll möta motstånd från vissa delar av föräldraopinionen, ansett den vara av sådant värde för vårt folkundervisningsväsende, att de trots de antydda svårigheterna velat förorda det av de sakkunniga föreslagna sättet för reformens genomförande. Den opinion mot en utsträckning av lärokursen vid folkskolan, som kan finnas inom vissa kretsar på landsbygden, torde i allmänhet bottna i en önskan att hemmen icke under den tid, som erfordras för det sjunde skolårets genomgående, undandragas barnens arbetskraft. Jag instämmer med dem, som häremot invänt, att en fördjupad och förbättrad medborgerlig utbildning måste anses vara av så stort värde för de ungas egen framtid, att de uppoffringar, hemmen i vissa fall kunna komma att behöva ikläda sig, därigenom mer än väl uppvägas. Erfarenheterna från tiden för den obligatoriska fortsättningsskolans genomförande ådagalägga, att — i den mån svårigheter av antydd art komma att möta — de äro av övergående karaktär. Bland de i ärendet hörda myndigheterna synes också den meningen ganska allmänt råda, att de förbättringar av skolväsendet, som stå att vinna genom en utsträckning av skolpliktstiden, skulle undanskjutas till en avlägsen framtid, om dessa åtgärder skulle även i fortsättningen göras helt beroende av det kommunala initiativet. Möjligen skulle mera snabba resultat stå att ernå, därest de skoldistrikt, som införde sjunde skolår, premierades på ett eller annat sätt, exempelvis genom särskilt förmånliga statsbidragsgrunder. Med en sådan åtgärd, som icke skulle garantera, att en för vårt folkundervisningsväsende så betydelsefull fråga som den förevarande inom rimlig tid skulle vinna sin lösning, äro emellertid förenade vissa av de sakkunniga berörda principiella och tekniska svårigheter, som icke torde uppvägas av de fördelar, man genom en sådan omgång skulle vilja ernå. För egen del finner jag mig därför i likhet med majoriteten bland myndigheterna böra biträda de

sakkunnigas förslag om att foga det sjunde skolåret till den nuvarande folkskolan som en *obligatorisk* beståndsdel av densamma.

Ett brett utrymme har i den hittills förda diskussionen ägnats frågan om möjligheterna att *allmänt genomföra sjuårig lärotid även vid vissa svagare skolformer*. Övervägandena härutinnan kunna sägas hava utmynnat i följande slutsatser.

Vissa svårigheter komma troligen att uppstå i fråga om en del av de svagare skolformerna. Men flertalet myndigheter — och särskilt bland dem de på området speciellt sakkunniga — hava betonat, att dessa svårigheter icke få överskattas och att de i varje fall icke få tillmätas avgörande betydelse med hänsyn till de betydande fördelar i andra hänseenden, som skulle vinnas genom reformen. De betänkligheter, som kommit till synes mot det sjunde skolårets införande i de mindre gynnsamma skolformerna, hava enligt skolöverstyrelsen så gott som uteslutande framförts av lärare, som icke haft tillfälle att förvärva personlig erfarenhet om huru undervisningen kan och bör planläggas i sjuårig folkskola. Erfarenheterna från arbetet i sjuårig folkskola — och sådana erfarenheter finnas i rikligt mått i vårt sydligaste landskap — hava givit vid handen, att denna skolform är pedagogiskt och undervisningstekniskt den sexåriga väsentligt överlägsen, samt att de svårigheter, som möjligen från början kunna komma att yppa sig vid vissa svagare skolformer, rätt snart kunna elimineras. Att — såsom ett par myndigheter ifrågasatt — med hänsyn till olägenheterna med sjuårig folkskola i vissa skolformer begränsa reformen till att för närvarande avse endast de starkare skolformerna, har ansetts så långt ifrån vara att tillråda, att det i stället gjorts gällande, att just de skolformer, som mest äro i behov av ökad tid för ernåendet av ett fördjupat undervisningsresultat, genom en sådan åtgärd skulle berövas möjligheter att i detta hänseende ernå förbättring.

Jag vill för egen del instämma i dessa synpunkter och särskilt betona, att det enligt min mening ej gärna kan ifrågakomma att ytterligare markera skillnaden mellan utbildningsmöjligheterna för städernas och de tätare bebyggda samhällenas befolkning, å ena sidan, och den rena landsbygdens befolkning, å andra sidan, genom att såsom på ett par enstaka håll föreslagits begränsa den ifrågavarande reformen till att avse endast de starkare skolformerna. Den föreliggande utredningen synes hava till fullo klarlagt, att de olägenheter, som under en övergångsperiod kunna uppträda vid vissa svagare skolformer, kunna i väsentlig grad avhjälpas genom att införa särskilda förstärkningsåtgärder vid de mest ömtåliga skolformerna, nämligen B 3- och D 1-formerna. Mot de sakkunnigas av skolöverstyrelsen tillstyrkta förslag till sådana förstärkningsåtgärder — införande av obligatorisk övertidsläsning under en månad vid sjuåriga skolor av nämnda former de år, nybörjare intagas, och under förutsättning, att barnantalet uppgår till lägst 12 — har jag ingen erinran att göra. Uppmärksammas må, att liknande förstärkningsåtgärder redan prövats i ett flertal skoldistrikt och med gott resultat. Jag har heller ingenting att erinra mot, att kostnaderna för nämnda övertidsläsning gäldas av statsmedel. Även beträffande en del andra skolformer, särskilt B 2-skolan, hava vissa förstärkningsåtgärder ifrågasatts. Dessa åtgärder skulle enligt de sakkunnigas mening närmast gå ut på att begränsa lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna. Från olika håll har starkt understrukits vikten av att begränsande åtgärder av denna art vidtagas även oberoende av frågan om den sjuåriga folkskolans infö-

rande. För egen del vill jag uttala sympatier för detta sedan länge på dagordningen stående önskemål. Det torde emellertid icke vara möjligt och ej heller för ett ställningstagande till den föreliggande frågan erforderligt att nu närmare ingå på berörda, ekonomiskt ganska vittsyftande spörsmål. Däremot vill jag redan nu tillstyrka förslaget att med understöd av statsmedel vidtaga de av de sakkunniga och överstyrelsen förordade försöken med ifrågakommande förstärkningsanordningar av annan art vid B 2-skolor, exempelvis beredande av ökade möjligheter till särskild undervisning av olika klasser. Till frågan om de anslag, som kunna vara erforderliga med anledning av vad här förordats, återkommer jag i ett efterföljande sammanhang.

Frågan om den *övergångstid*, som bör bestämmas vid reformens genomförande, har varit föremål för delade meningar. Vissa myndigheter hava uttalat sig för en förlängning av den av de sakkunniga ifrågasatta respittiden, medan andra synas luta åt en motsatt uppfattning. Flertalet myndigheter, däribland skolöverstyrelsen, hava emellertid anslutit sig till de sakkunnigas förslag. Statskontoret har däremot — i syfte att minska de betänkligheter av kostnads- eller andra skäl, som skulle kunna yppas mot ett införande av ett sjunde skolår — ifrågasatt en utsträckning av övergångstiden. För egen del är jag med de sakkunniga ense om att det med hänsyn till lokala förhållanden och erforderliga förberedande organisatoriska åtgärder är lämpligt att bestämma en ganska lång övergångstid. I betraktande av att övergångstiden vid den lagstadgade folkskolans införande bestämdes till fem år och vid den obligatoriska fortsättningskolans införande till sju år och även under hänsynstagande till att utvecklingen inom folkskoleväsendet liksom på andra områden numera fortlöper i så mycket snabbare takt än då frågorna om övergångstid för den lagstadgade folkskolan och för den obligatoriska fortsättningskolans behandlades, kan jag icke finna grundad anledning till antagande att den av de sakkunniga förordade övergångstiden av tio år är för kort. Snarare skulle jag, med hänsyn till vad nyss anförts och till de betydande intressen av allmän karaktär, som här äro i fråga, vilja göra gällande, att berörda övergångstid kunde tåla någon beskäring. Då jag emellertid uttalar min anslutning till de sakkunnigas förslag på denna punkt, sker det med förhoppning, att den övergångstid av tio år, jag sålunda förordar, skall underlätta reformens införande genom att avlägsna eller förminska några av de irritationsmoment, som äro förknippade med de ovan föreslagna åtgärderna. Mot detaljerna i förslaget till övergångsbestämmelser — vilka bland annat innebära, att intet skoldistrikt skulle utan eget medgivande kunna åläggas att förändra någon folkskola till sjuårig tidigare än med ingången av läsåret 1940—1941, alltså först om fyra år, att endast Kungl. Maj:t skulle äga befogenhet att efter sistnämnda tidpunkt, sedan allsidig och grundlig utredning föregått, mot skoldistriktets bestridande bestämma, att sjuårig skolkurs skall införas före övergångstidens slut, samt att även efter övergångstidens tilländalöpande Kungl. Maj:t skulle äga rätt att medgiva skoldistrikt anstånd i större eller mindre omfattning med införande av sjuårig skolkurs — har jag icke något att erinra. Vissa myndigheter hava förordat, att under övergångstiden fråga om införande av sjuårig lärotid mot skoldistriktets önskan skulle prövas och avgöras i samma ordning som reglementsfrågor i allmänhet, d. v. s. av vederbörande domkapitel eller, vid olika meningar mellan domkapitel och folkskolinspektör, av skolöverstyrel-

sen. För egen del finner jag förevarande frågor vara av den vikt, att ett avsteg från den normala ordningen för prövning av ärenden av detta slag kan försvaras. Under alla förhållanden torde, såsom de sakkunnigas förslag till närmare bestämmelser i ämnet ger vid handen, de ifrågavarande underordnade myndigheternas medverkan påkallas vid prövningen av nämnda frågor och de alltså erhålla möjlighet att giva uttryck åt sin uppfattning i de olika fallen.

I fråga om förhållandena under övergångstiden vill jag slutligen särskilt understryka de sakkunnigas framhävande av det önskvärda i att omläggningen till sjuårig folkskola såvitt möjligt sker i samförståndets tecken. Det blir särskilt för folkskolinspektörerna en mycket grannlaga uppgift att främja reformens förverkligande på ett sådant sätt, att befolkningens sympatier för och förtroende för folkskolan bevaras och stärkas. Med de erfarenheter, jag fått om denna tjänstemannakårs sätt att i allmänhet fatta sin ställning och sina åligganden, hyser jag de bästa förhoppningar om att den sjuåriga folkskolans införande skall kunna ske utan några svårartade slitningar mellan skoldistriktet och myndigheterna.

De sakkunnigas förslag i fråga om rätt för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett *större antal årsklasser än sju*, har i allmänhet icke väckt någon gensägelse. Förslaget har tillkommit närmast för att tillgodose ett från Stockholm framfört önskemål och torde i övrigt näppeligen, åtminstone icke under avsevärd tid framåt, få tillämpning annat än i en eller annan av rikets större stadskommuner. Då det skulle ligga i Kungl. Maj:ts hand att pröva förutsättningarna för tillkomsten av en sålunda organiserad folkskola, synes mig förslaget icke giva anledning till några betänkligheter, varför jag vill tillstyrka detsamma.

I min ovannämnda diktamen till statsrådsprotokollet av den 29 december 1933 fäste jag uppmärksamheten på att frågan om *fortsättningsskolans ställning i ett skolsystem med obligatorisk sjuårig folkskola* icke vid fullgörandet av de sakkunnigas uppdrag kunde förbigås, samt anförde, att tillkomsten av ett obligatoriskt sjunde skolår för vårt folkundervisningsväsende skulle innebära ett så stort steg framåt, att denna vinst icke skulle betalas för dyrt med förlusten av de relativt kortvariga fortsättningsskolorna. Jag erinrade emellertid, att särskilt bland skolmän den meningen vore ganska utbredd, att ett slopande av den efter många års strider och svårigheter till slut skapade obligatoriska fortsättningsskolan skulle, även om folkskolan gjordes sjuårig, innebära en allvarlig förlust för vårt folkundervisningsväsende, samt vidare att det på fackmannahåll gjorts gällande, att det i fråga om de svagare skolformerna rent tekniskt skulle ställa sig svårt, för att icke säga ogenomförbart, att i det sjunde läroåret inarbeta fortsättningsskolans kurs. Jag framhöll också, att jag icke ville betaga de sakkunniga rätten att överväga något alternativ, som innebure ett bevarande av det mest värdefulla i fortsättningsskolan i form av en kortare påbyggnad på folkskolan, obligatorisk eller frivillig.

De sakkunniga hava nu verkställt en grundlig undersökning i detta ämne och därvid kommit till det resultatet, att fortsättningsskolan bör bevaras som en fristående kurs även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola. Att fortsättningsskolan, som är att betrakta som en praktiskt betonad ungdomsskola, skulle helt uppgå i folkskolan, hava de sakkunniga funnit vara ur principiell synpunkt oegentligt med hänsyn till det syfte och den

uppgift, som vid fortsättningsskolans tillkomst av statsmakterna tillagts densamma. Med fortsättningsskolans inläggande i folkskolan skulle för den sistnämnda värdet av det sjunde skolåret i hög grad reduceras. Med hänsyn till de många former, varunder vår folkskola arbetar, och det skiftande arbetssätt, som måste tillämpas vid undervisningens meddelande, möter enligt de sakkunnigas mening inläggandet av fortsättningsskolans lärostoff i folkskolan stora tekniskt pedagogiska och organisatoriska svårigheter, för att icke säga hinder. Härtill komme, att en sådan åtgärd skulle för en stor del av landets skolbarn innebära en försämring i utbildningshänseende, nämligen för den kategori av lärjungar, omfattande icke mindre än en tredjedel av i folkskolan skolpliktiga, som för närvarande äro tillförsäkrade undervisning i sjuårig folkskola jämte minst ettårig fortsättningsskola. Det vore följaktligen icke möjligt, uttala de sakkunniga, att utan skada för vår folkundervisning i det hela i den obligatoriska sjuåriga folkskolan inbygga fortsättningsskolans kurs. Fortsättningsskolans stora värde och den allt mer ökade uppskattningen av densamma utgöra enligt deras mening ytterligare starka skäl för dess bibehållande såsom en fristående kurs, även efter införandet av allmän obligatorisk sjuårig folkskola. I fråga om fortsättningskolpliktens omfattning föreslås, att fortsättningsskolan skall kunna inskränkas till en årskurs om minst 180 timmar. Det har av de sakkunniga betonats, att undervisningen borde allt starkare anknytas till det praktiska livets behov. Särskilt vore det önskvärt, att undervisningen i husligt arbete gjordes obligatorisk för flickor, som avgått från folkskolan. För en sådan reform torde emellertid, framhållas i betänkandet, en närmare utredning krävas, vilken snarast borde komma till stånd.

De i ärendet hörda myndigheterna hava i allmänhet uttalat sin anslutning till de sakkunnigas uppfattning i hithörande frågor. Jag har särskilt uppmärksammat, att ett betydande antal av dessa myndigheter betonat, att fortsättningsskolan är från år i ökad grad tillvunnit sig föräldrarnas förtroende, särskilt då den yrkesbestämda fortsättningsskolan, vilken numera, såsom av det föregående framgår, har ungefär samma omfattning som den allmänna.

Med hänsyn till de, så vitt jag kan bedöma, sakligt vägande skäl, som sålunda förebragts till förmån för fortsättningsskolans bibehållande, och myndigheternas praktiskt taget enhälliga uppslutning kring fortsättningsskolan föranledes jag att frånga den ståndpunkt, som jag antydde i direktiven för utredningen. Vad som för mig härvidlag varit avgörande är icke allenast det förhållandet, att den ifrågavarande skolformen numera synes hava arbetat sig in i folkmedvetandet och synbarligen röner livlig uppskattning även bland dem, som vid fortsättningsskolans allmänna införande tillhörde den dåvarande mot nämnda skolform riktade föräldraopinionen, utan även den omständigheten att fortsättningskolans uppgifter och lärostoff äro av sådan karaktär, att, enligt vad utredningen ger vid handen, fortsättningsskolans undervisning icke kan med fördel lämpas efter folkskolans förhållanden. Än vidare måste jag tillägga det faktum en mycket stor betydelse, att fortsättningsskolans slopande såsom en obligatorisk skolform, på sätt de sakkunniga och myndigheterna påvisat, i realiteten skulle medföra en *försämring* av utbildningsmöjligheterna för en stor del av landets ungdom. Med hänsyn härtill och då de sakkunnigas utredning ävensom de hittills vunna erfarenheterna från de nuvarande fortsättningskolekurser om 180 timmar, som äro anordnade som påbyggnad av sjuårig folkskola, ådagalagt möjligheten av att i flertalet

fall inskränka fortsättningsskolans lärotid efter införande av sjunde skolår till endast en årskurs om minst 180 timmar, utan att fortsättningsskolans speciella uppgift såsom en mera praktiskt inriktad ungdomsskola därigenom förfelas, finner jag mig böra i princip ansluta mig till de sakkunnigas föreliggande förslag. Jag biträder även de sakkunnigas uppfattning, att undervisningen i den obligatoriska fortsättningsskola, som sålunda enligt min mening bör följa på sjuårig lärokurs, bör inriktas huvudsakligen på undervisning i praktiskt betonade ämnen. I detta hänseende hava de sakkunnigas förslag rönt genklang även hos ett stort antal av de hörda myndigheterna och åtskilliga förslag hava framlagts, vilka torde böra vinna beaktande vid de fortsatta strävandena att förbättra fortsättningsskolan och att stärka dess ställning.

Skolöverstyrelsen, som i övrigt anslutit sig till de sakkunnigas föreliggande förslag, har ifrågasatt, att de skoldistrikt, som funne förhållandena påkalla, att fortsättningsskolans undervisningstid utsträcktes antingen genom en ökning av timtalet till mer än 180 i en årskurs eller att en redan beslutad andra årskurs bibehålles eller att en ny sådan införes, borde medgivas rätt därtill. Ifrågavarande skoldistrikt borde även erhålla statsbidrag för den utsträckta undervisningen enligt de grunder, som gälla eller kunde komma att gälla för de normala fallen. Detta förslag, vilket synes ansluta sig till vissa av domkapitlet i Luleå uttalade önskemål om utöver 180 timmar utsträckt undervisningstid i den fortsättningsskola, som skulle komma att finnas, sedan sjuårig skolplikt införts, lärer överensstämma med syftet i de sakkunnigas förslag i ämnet. Detta förslag förutsätter nämligen, såsom av det föregående framgår, att timtalet i fortsättningsskolorna skall kunna utsträckas till att omfatta mer än 180 timmar.

Bestämmelsen att vid sjuårig folkskola fortsättningsskolan skall omfatta en årskurs om 180 timmar torde böra gälla såsom ett minimikrav för fortsättningsskola, som bygger på heltidsläsande skola. Vad angår halvtidsläsande skolor torde, såsom nu är fallet, minimitiden för årskursen böra vara 270 timmar. Hinder bör emellertid ej möta att, såsom för närvarande gäller, med rätt till statsbidrag utsträcka undervisningstiden härutöver. Om, såsom önskligt är, undervisningen i fortsättningsskolan erhåller en alltmer praktisk betoning, torde säkerligen i viss utsträckning behov yppa sig att öka kursens timantal utöver vad nyss angivits, även om flertalet skoldistrikt torde komma att nöja sig med en årskurs av minimilängd. Särskilt torde nämnda behov komma att göra sig gällande för hushållsundervisningens vidkommande. Enligt min mening har staten anledning att stödja en sådan utveckling. Ej heller synes skäl föreligga att kategoriskt föreskriva, att fortsättningsskolundervisningen må omfatta endast en årskurs. Därest särskilt, av skoldistriktet styrkt behov därav föreligger, bör möjlighet beredas att anordna två sådana kurser. En dylik anordning förekommer, såsom av överstyrelsens utlåtande framgår, redan nu som påbyggnad på sjuårig folkskola. Däremot torde det — med hänsyn till den långa skolplikten, som i sådant fall skulle komma att föreskrivas — ej vara lämpligt att medgiva rätt till anordnande av tre årskurser. I båda fallen — alltså såväl i fråga om ökning av timtalet som i fråga om anordnande av två årskurser — lär det böra ankomma på skoldistriktet att göra framställning i ämnet och på skolöverstyrelsen att pröva sådan framställning. Närmare bestämmelser rörande de former, under vilka framställningar av denna art böra avgöras, böra i sinom tid meddelas av Kungl. Maj:t. Den utöver

normaltiden ökade undervisning i fortsättningsskolan, som sålunda i särskilda fall kan komma att anordnas, torde böra vara obligatorisk för de lärjungar, som därav beröras. Sammanlagda tiden i fortsättningsskolan bör ej få omfatta längre tid än den nuvarande maximitiden för skolplikt i fortsättningsskolan eller 540 timmar. Statsbidrag för densamma bör utgå enligt nu gällande regler.

De sakkunniga hava uttalat önskvärdheten av att undervisningen i husligt arbete göres obligatorisk för alla flickor, som avgå från folkskolan, samt att denna undervisning förlägges till fortsättningsskolan. Jag anser mig böra redan i detta sammanhang uttala min tillfredsställelse med detta förslag, som dock, såsom de sakkunniga även påpeka, tarvar närmare utredning. Det är min avsikt att senare ägna ytterligare uppmärksamhet åt detta utredningsspörsmål, som i enlighet med överstyrelsens i dess ovanberörda utlåtande uttalade uppfattning jämväl innesluter frågan om ordnande av de vid fortsättningsskolorna anställda lärarnas anställnings- och pensionsförhållanden. Utredningen i ämnet bör följaktligen bedrivas i samband med den pågående utredningen om anställnings- och avlöningvillkoren för olika kategorier av lärarpersonal.

I anslutning till de sakkunnigas uttalande på denna punkt, må uppmärksamheten riktas på att ett biträdande av mitt ovannämnda förslag sannolikt kommer att så småningom medföra en, av allt att döma, ej obetydlig reduktion av det allmännas utgifter för fortsättningsskolan, när barnantalet i fortsättningsskolan genom dess begränsning i flertalet fall från två till i regel en årskurs kommer att minskas till inemot hälften, vilket torde komma att möjliggöra ytterligare centralisering av fortsättningsskolväsendet.

De sakkunnigas förslag i fråga om den *sjuåriga folkskolans yttre och inre organisation* kan jag i huvudsak biträda. Liksom de sakkunniga anser jag, att småskolestadiet normalt bör omfatta de två första klasserna och folkskolestadiet de fem övriga klasserna, dock med möjlighet att, därest lokala eller andra förhållanden så motivera, i likhet med vad nu stundom är fallet, anordna treårigt småskolestadium och fyraårigt folkskolestadium.

Beträffande den sjunde klassens ställning i förhållande till övriga klasser torde det normala böra vara, att det sjunde året användes till ett fördjupat och förstärkt inhämtande av lärokursen i folkskolans vanliga ämnen. Men jag anser det angeläget att för sådana fall, där särskilda godtagbara skäl förebringas för att i viss mån giva undervisningen i sjunde klassen en annan mera praktiskt betonad inriktning, något som väl i allmänhet icke kommer att ifrågasättas annat än för A-skolor, alltför snäva regler, som verka hindrande för en sådan utveckling, icke uppställas. Det torde böra ankomma på skolöverstyrelsen att under hänsynstagande till olika orters behov meddela fastställelse å dylik särskild kursplan. Eljest torde till ledning vid fastställande av kursplaner för sjuårig folkskola kunna åtminstone tills vidare tjäna ej allenast de planer för sådan skola, som redan föreligga i 1919 års undervisningsplan utan även de förslag till kursplaner, som, på sätt de sakkunniga erinrat, av skolöverstyrelsen i annat sammanhang framlagts i dess underdåniga utlåtande av den 19 oktober 1928. Såsom de sakkunniga framhållit bör för övrigt frågan om kursplaner för sjuårig folkskola ägnas särskild uppmärksamhet under övergångstiden.

Någon ändring i de nuvarande bestämmelserna rörande anknytning av folkskolan till andra bildningslinjer finner jag lika litet som de sakkunniga och överstyrelsen vara av behovet påkallad. Ej heller har jag i detta sam-

manhang anledning framställa någon erinran mot de av de sakkunniga föreslagna ändrade bestämmelserna om skolplikt och om avgång från folkskola. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid företaga dessa och med föreliggande förslag i övrigt sammanhängande författningsfrågor till ytterligare övervägande.

Jag anser mig böra särskilt betona vikten av att det tillses, att folkskolans utvidgning till sjuårig icke medför svårigheter för barnen att bevista konfirmationsundervisningen. Härutinnan föreligga emellertid, enligt vad jag inhämtat, de bästa erfarenheter från de skoldistrikt, där sjuårig folkskola redan finnes.

Vad till sist angår *anslagsfrågorna* för nästkommande budgetår, har överstyrelsen berört spørsmålet om den inverkan på organisationen av folkskoleseminarierna, som ett bifall till föreliggande förslag kan medföra. I anledning härav vill jag erinra, att i förslaget till organisation av sagda seminarier beräknats enligt min mening rikligt tilltagna marginaler för mötande av det merbehov av folkskollärare, som i en framtid kan uppstå, därest obligatoriskt sjunde skolår införes. Beräkningarna rörande de för nästa budgetår för nämnda utbildningsanstalter erforderliga anslagen påverkas givetvis icke av de förslag, som här framläggas. Vad överstyrelsen anfört rörande eventualiteten av en i framtiden inträdande ökning av kostnaderna för anordnande av inackordering av skolbarn och av skolskjutsar, ger mig icke i detta sammanhang anledning till särskilt uttalande. Den enda merkostnad, som vid bifall till ovanstående förslag skulle belöpa på nästa budgetår, är enligt det föregående det av de sakkunniga och skolöverstyrelsen ifrågasatta särskilda anslaget till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen. Då, såvitt nu kan bedömas, kostnaderna för ifrågavarande förstärkningsanordningar komma att utgöras av ersättningar till lärare för övertidstjänstgöring, torde det icke vara erforderligt att för ändamålet anvisa ett särskilt anslag. Lämpligen bör riksdagens medgivande inhämtas, att av förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor må användas högst 10,000 kronor till anordnande av sådana förstärkningsanordningar under nästa budgetår. Att på grund härav höja förevarande anslag, som enligt Kungl. Maj:ts förslag under punkten 143 i årets åttonde huvudtitel, skulle för nästa budgetår uppföras med 62,350,000 kronor, lärer icke erfordras. Beträffande grunderna för dispositionen av nämnda belopp å 10,000 kronor torde bestämmelser få meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. De ersättningar till lärare, som från anslaget skulle utgå, kunna uppenbarligen icke bliva prejudicerande i löne regleringsavseende, då här är fråga om en extraordinär anordning av ren försökskaraktär.

Länsstyrelsen i Göteborg har uttalat, att det icke torde vara med billighet och rättvisa förenligt att tvångsvis införa sjuårig folkskola och låta skoldistrikt, såsom fallet skulle bliva med nuvarande bestämmelser om rekvisition av avlöningsmedel, förskjuta medel för täckande av utgifterna härför under ett helt år med åtföljande ränteförluster. Länsstyrelsen har därför ifrågasatt en bestämmelse om att förskott å statsmedel för det budgetår, under vilket införandet av den sjuåriga kursen ägt rum, skulle utgå även å de beräknade statsbidragen för avlöning åt nyanställda lärare. Detta påpekande utgör ett enligt min mening värdefullt uppslag, vilket synes böra vinna beaktande. Att redan för nästa budgetår införa en sådan anordning lärer emellertid icke vara erforderligt. Förslag i ämnet torde efter ytterligare utredning lämpligen böra framdeles komma under prövning.

I detta sammanhang tillåter jag mig slutligen beröra en vid sidan om ämnet liggande fråga, som angår dispositionen av nyssnämnda anslag.

I anledning av propositionen nr 174/1935 beslöt riksdagen (skrivelse nr 359), att i samband med statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet meddela föreskrifter, som åsyftade att bereda staten ökat inflytande och kontroll med avseende å folkskoleväsendets handhavande. Enligt dessa föreskrifter skulle lärare vara skyldig underkasta sig förflyttning från ett skoldistrikt till ett annat. För *flyttningskostnaderna* skulle läraren erhålla ersättning av statsmedel. Vidare medgav riksdagen, att ersättning för flyttningskostnad skulle efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall av statsmedel utgå till lärare, som från skoldistrikt med övertalig lärartjänst erhållit frivillig förflyttning till annat skoldistrikt.

I samband med oförmälda emellertid beslut meddelas icke föreskrifter, från vilket anslag berörda flyttningsersättningar finge gäldas. Riksdagens medgivande torde böra inhämtas, att, såvitt angår budgetåren 1935/1937, må för nämnda ändamål anlitas ovannämnda förslagsanslag till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor. Eftersom berörda anslag närmast är avsett för bestridande av avlöningar, bör den av mig nu förordade anordningen endast erhålla tillfällig karaktär. För ett kommande budgetår torde efter ytterligare utredning särskilt anslag böra ställas till förfogande för ändamålet.

Av propositionen inhämtas följande av 1934 års sakkunniga upprättade sammandrag av de beräknade merkostnaderna för ett allmänt införande av ett sjunde skolår:

A. Utgifter för undervisningslokaler.

Byggnadskostnader.

	För staten kronor	För kommunerna kronor	Summa kronor
(Totalkostnad 13,000,000)	—	—	—
Årlig merutgift vid byggnads- kostnadernas fördelning på 25 år	390,000	130,000 ¹	520,000

Underhållskostnader

(kostnader för underhåll, inventarier, undervisningsmateriel,
bränsle, lyse och städning).

Årlig merutgift	65,000	520,000	585,000
---------------------------	--------	---------	---------

B. Utgifter för lärarpersonal.

Ordinarie lön.

	För staten kronor	För kommunerna kronor	Summa kronor
Årlig merutgift	899,000	—	899,000

¹ Jämte under amorteringstiden eventuellt löpande ränta.

Provisorisk avlöningsförbättring.

Årlig merutgift	81,000	—	81,000
---------------------------	--------	---	--------

Dyrtidstillägg.

Årlig merutgift	242,000	—	242,000
---------------------------	---------	---	---------

Tjänstebostäder.

(Totalkostnad 9,500,000)	—	—	—
Årlig merutgift (inberäknat kostnader för underhåll och uppvärmning)	55,000	455,000	510,000
Summa kronor årlig merutgift	1,732,000	1,105,000	2,837,000

Såsom kommentarer till ovannämnda sammandrag hava de sakkunniga anfört bland annat följande:

De totala engångsutgifterna för genomförande av ett sjunde skolår såsom en obligatorisk anordning, d. v. s. kostnaderna för anskaffande av lärosalar och tjänstebostäder, skulle enligt ovanstående belöpa sig till 22,500,000 kronor. Medelpriset per lärosal är, framhålla de sakkunniga, därvid så pass högt beräknat, att det kan anses inkludera även kostnaden för den första uppsättningen inventarier och undervisningsmateriel.

Man torde emellertid enligt de sakkunnigas mening kunna förutsätta, att denna summa, 22,500,000 kronor, icke skall komma att på en gång, under ett enda eller ens ett fåtal finansår, belasta statens och kommunernas budget. Ej endast med hänsyn till det sannolika sättet för reformens genomförande utan även på grund av den antagliga formen för finansiering av den erforderliga byggnadsverksamheten vore det berättigat att utgå från, att ifrågakommande kostnader komme att fördelas på en längre tid. Vad anginge den på staten belöpande andelen av kostnaderna för de nya lärosalarna, följde av 1935 års riksdagsbeslut, att den kortaste tidsperiod, som kunde ifrågakomma, vore 25 år. Kommunerna torde i stor utsträckning komma att anskaffa det behövliga byggnadskapitalet genom långfristiga amorteringslån. Vidare torde man få räkna med att reformen kommer att genomföras successivt. De sakkunniga hava därför ansett även nu ifrågakommande kostnader böra beräknas i årsbelopp. Därvid måste likväl uppmärksammas, att berörda kostnader icke ägde permanent natur, liksom övriga i förestående sammanställning upptagna årsutgifter, utan efter kapitalbeloppets slutamortering försvunne. I fråga om tjänstebostäderna föreläge dock här det förhållandet, att den på kommunernas anpart upptagna summan av 455,000 kronor innefattade jämväl underhållskostnader, varför blott en del av denna summa efter kapitalets slutamortering försvunne. Den på staten uppförda summan för tjänstebostäder avsåge det årligen utgående tjänstebostadsbidraget och vore alltså en permanent årlig utgift.

Vidare påpekas, att, på sätt av de sakkunnigas redogörelse för beräkningarna framgått, de angivna beloppen representera *nettoökningen*, sålunda nämligen, att hänsyn jämväl tagits till den kostnadsminskning, som möjliggöres till följd av nedgången i barnantal och olika rationaliseringsåtgärder. Särskilt minskningen i barnantalet gjorde, att kostnadsberäkningarna

för genomförandet av ett sjunde skolår tedde sig avsevärt mycket gynnsammare, än om denna faktor ej förelegat.

Av sammanställningen framgår, att reformen i nuvarande läge kan beräknas medföra en total årlig merutgift av 2,840,000 kronor. Av merutgiften belöper omkring 1,100,000 kronor på undervisningslokaler och omkring 1,740,000 kronor på lärarlöner och tjänstebostäder. Mellan staten och kommunerna fördelar sig merutgiften sålunda att omkring 1,750,000 kronor faller på staten och omkring 1,100,000 kronor på kommunerna. Härtill kommer för statens del kostnaden för de av de sakkunniga föreslagna förstärkningsåtgärderna vid vissa former av sjuårig folkskola, uppskattad till i medeltal 257,000 kronor per år.

Det visade sig alltså, yttra de sakkunniga, att kostnadsökningen kunde inskränkas till en summa, som motsvarade blott omkring 1.9 procent av det allmännas årliga totalutgifter för folkskoleväsendet i dess helhet. För kommunernas finanser skulle utgiftsökningen innebära en höjning av medelutdebiteringen för hela riket med knappa 3 öre. Det vore uppenbart, att för de enskilda kommunerna ökningen relativa storlek komme att växla i ganska hög grad; dock framginge av utredningen, att för ett mycket stort antal kommuner utgiftsökningen måste bliva av jämförelsevis ringa betydelse.

Utskottet.

Efter omfattande utredningar och i huvudsaklig överensstämmelse med ett av särskilda sakkunniga uppgjort förslag har frågan om införande av obligatorisk sjuårig folkskola i vårt land förelagts riksdagen.

Departementschefen har inledningsvis uppehållit sig vid de skäl, som han funnit tala för *en utsträckning av folkskolans lärotid*, och härvid särskilt framhållit, att kravet härpå måste betraktas såsom det för närvarande förnämsta målet för reformsträvanden på folkundervisningens område. Härför talade bland annat de ökade krav på den enskilde medborgarens insikter och kunnighet, som framkommit på grund av samhällets och samhällslivets omvandling under de närmare 100 år, då undervisningstiden vid folkskolan varit praktiskt taget oförändrad. Från många håll hade betygats, att folkskolan icke förmådde på ett nöjaktigt sätt fylla de bildnings- och uppfostringskrav, som numera måste ställas på den elementära medborgarskolan. Såväl pedagogiska som psykologiska skäl talade för en utsträckt skolplikt. Genom den förstärkning av folkskolan i städerna, som ägt rum därigenom att dessa i stor utsträckning frivilligt utbyggt sin folkskola till sjuårig, hade uppstått en kvalitetsskillnad mellan folkskolan i stad och på landet, innebärande en social orättvisa gentemot landsbygdens befolkning. Departementschefen har vidare framhållit vissa omständigheter, som kunna sägas hava i särskild grad aktualiserat det föreliggande reformkravet, bland annat 1935 års riksdags beslut om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet, varigenom reformen icke komme att i lika hög grad som tidigare skulle hava varit fallet belasta kommunernas ekonomi. Departementschefen har vidare funnit de beräknade kostnaderna för reformen för statsverket icke vara sådana, att de borde utgöra hinder för reformens genomförande. För ett genomförande av reformen just nu finner departe-

mentschefen vidare tala de minskningar i anslagen till folkskoleväsendet, som för framtiden äro att emotse på grund av rationaliseringsåtgärderna och det sjunkande barnantalet.

Härefter har departementschefen framlagt de skäl, som enligt hans uppfattning tala för att *förlängningen av undervisningstiden vid folkskolan bör göras obligatorisk*.

I detta sammanhang har departementschefen till behandling upptagit frågan om *möjligheterna att allmänt genomföra sjuårig lärotid även vid vissa svagare skolformer*. Departementschefen har framhållit, att vissa svårigheter troligen komma att uppstå i fråga om en del av de svagare skolformerna. Han har härvid erinrat, att flertalet myndigheter betonat, att dessa svårigheter icke finge överskattas. Erfarenheterna från arbetet i sjuårig folkskola hade givit vid handen, att denna skolform vore pedagogiskt och undervisningstekniskt den sexåriga väsentligt överlägsen. Mot framkommet förslag att med hänsyn till berörda olägenheter begränsa reformen till att för närvarande avse endast de starkare skolformerna hade gjorts gällande, att just de skolformer, som mest vore i behov av ökad tid för ernåendet av ett fördjupat undervisningsresultat, genom en sådan åtgärd skulle berövas möjligheten att i detta hänseende ernå förbättring.

Departementschefen har för egen del instämt i dessa synpunkter och särskilt betonat, att det enligt hans mening ej gärna kunde ifrågakomma att ytterligare markera skillnaden mellan utbildningsmöjligheterna för städernas och de tätare bebyggda samhällenas befolkning, å ena sidan, och den rena landsbygdens befolkning, å andra sidan. Den föreliggande utredningen syntes hava till fullo klarlagt, att berörda olägenheter kunde i väsentlig grad avhjälpas genom att införa särskilda förstärkningsåtgärder vid de mest ömtåliga skolformerna, nämligen B 3- och D 1-formerna. Mot de sakkunnigas av skolöverstyrelsen tillstyrkta förslag till sådana förstärkningsåtgärder — införande av obligatorisk övertidsläsning under en månad vid sjuåriga skolor av nämnda former de år, nybörjare intagas, och under förutsättning att barnantalet uppgår till minst 12 — har departementschefen förklarat sig icke hava någon erinran att göra liksom icke heller mot att kostnaderna för nämnda övertidsläsning gäldas av statsmedel. Departementschefen har vidare erinrat, att även beträffande en del andra skolformer, särskilt B 2-skolan, vissa förstärkningsåtgärder ifrågasatts. Dessa åtgärder skulle enligt de sakkunnigas mening närmast gå ut på att begränsa lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna. Från olika håll hade starkt understrukits vikten av att begränsande åtgärder av denna art vidtoges även oberoende av frågan om den sjuåriga folkskolans införande. För egen del har departementschefen uttalat sympatier för detta redan länge på dagordningen stående önskemål. Det torde emellertid, har han framhållit, icke vara möjligt och ej heller för ett ställningstagande till den föreliggande frågan erforderligt att nu närmare ingå på berörda, ekonomiskt ganska

vittsyftande spørsmål. Däremot har departementschefen tillstyrkt förslaget att med understöd av statsmedel vidtaga de av de sakkunniga och överstyrelsen förordade försöken med ifrågakommande förstärkningsanordningar av annan art vid B 2-skolor, exempelvis beredande av ökade möjligheter till särskild undervisning av olika klasser.

Departementschefen har slutligen i detta sammanhang framlagt förslag till övergångsanordningar. Härtill återkommer utskottet i det följande.

I motionerna I: 357 och II: 687, II: 656 och II: 671 har yrkats avslag på Kungl. Maj:ts här förevarande förslag i dess helhet. I förstnämnda båda motioner har bland annat framhållits, att det avsedda målet bättre skulle kunna nås genom en revision av folkskolans nuvarande undervisningsplan och genom ytterligare underlättande av ungdomens förvärv av medborgerliga kunskaper. Till stöd för det i motionen II: 656 framförda avslagsyrkandet ha främst framhållits de svårigheter, ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra för landsbygdens befolkning, ävensom de härmed förenade ökade kostnaderna, icke minst för de små och ekonomiskt svagare kommunerna. I motionen II: 671 har bland annat framhållits, att det syntes anmärkningsvärt att, innan man ginge in för en kvantitativ utökning av skolans längd, man icke undersökte, huruvida man icke kunnat nå åsyftat resultat genom en minskning av klasserna och förbättring av skolformerna, varigenom bland annat hemmets intressen hade kunnat bättre tillgodoses. I motionen ha i anslutning härtill framlagts vissa förslag till revision av gällande undervisningsplan för folkskolan, till vilka utskottet senare återkommer. Ytterligare hava framförts vissa anmärkningar beträffande de ekonomiska beräkningarna; jämväl ur sociologisk synpunkt hava anmärkningar framställts.

Frågan om den sjuåriga lärotidens införande vid de svagare skolformerna har varit föremål för framställningar i motionerna II: 660 och II: 672.

I motionen II: 660 har hemställts, att folkskolan vid formerna B 2, B 3 och D 1 skulle kunna få omfatta sex årsklasser under förutsättning att en fortsättningskola med 540 undervisningstimmar, fördelade på två undervisningsår, anordnas. I motionen II: 672 har föreslagits, att folkskolan skall omfatta sju årsklasser i skolformerna A och B 1 men att den i andra lägre skolformer skall omfatta minst sex årsklasser. Tillika har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna för en snabbare avveckling av folkskolans undantagsformer och om ett bättre organiserande av landsbygdens folkskolor i allmänhet. I motionen II: 656 ha vidare som skäl för det i densamma framförda avslagsyrkandet framhållits de svårigheter, som skulle uppkomma för B 2-, B 3- och D 1-skolorna.

De av departementschefen berörda frågorna om ökade lärarkrafter och minskning av lärjungeantalet hava jämväl varit föremål för uppmärksamhet i vissa motioner.

I motionen I: 358 har sålunda hemställts, att riksdagen ville ägna uppmärksamhet åt att om möjligt erforderliga medel beviljas för anskaffande av tillräckliga lärarkrafter och för beredande av möjligheter till minskning av lärjungeantalet i alltför stora skolklasser. Vidare har i motionen II: 671 framhållits möjligheten av en förstärkning av den sexåriga folkskolan genom en förbättring av skolformerna medelst minskning av klassernas barnantal och antalet samtidigt undervisade klasser.

I åtskilliga motioner hava ytterligare framställningar gjorts, som avse förstärkning av folkskolan, förändringar av dennas inre arbete m. m. Härtill återkommer utskottet i det följande i samband med sin behandling av frågan om den sjuåriga folkskolans yttre och inre organisation.

Den förebragta utredningen giver enligt utskottets uppfattning vid handen, att rätta tiden för *en utsträckning av folkskolans lärotid* nu måste anses vara inne. De skäl härför, som anförts av de sakkunniga, i ämnet hörda myndigheter — särskilt skolöverstyrelsen — och departementschefen, hava synts utskottet tungt vägande. Givetvis kan utskottet icke bortse från att vissa svårigheter kunna bliva förbundna med förslagets genomförande. Dylika måste för övrigt alltid beräknas uppkomma, när det gäller en omorganisation av här förevarande omfattning. Men genom de övergångs- och andra anordningar, som föreslagits och till vilka utskottet i det följande återkommer, torde dessa svårigheter enligt utskottets uppfattning icke bliva av den storleksgrad, att de böra förhindra ett genomförande av de föreslagna åtgärderna. Härtill kommer vidare, att de ekonomiska förutsättningarna för den ifrågasatta reformen just nu synas vara gynnsamma på grund av de kostnadsminskningar för folkskoleväsendet, som — på sätt departementschefen framhållit — äro att emotse genom rationaliseringsåtgärderna inom folkskoleväsendet och det sjunkande antalet barn i skolåldern.

Av nu anförda skäl har utskottet funnit sig böra i princip tillstyrka Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag och avstyrker följaktligen de i motionerna I: 357 och II: 687, II: 656 och II: 671 framförda avslagsyrkandena.

Utskottet tillstyrker likaledes Kungl. Maj:ts förslag, att de föreslagna *nya grunderna* angående folkskolekursens omfattning skola fastställas att *äga giltighet från och med den 1 juli 1936*.

På de skäl, som av departementschefen anförts, finner sig utskottet böra tillstyrka förslaget, att det sjunde skolåret skall fogas till den nuvarande folkskolan som *en obligatorisk beståndsdel* av densamma. Under utredningsarbetets gång hava åtskilliga uppslag undersökts, varigenom en dylik bestämmelse skulle onödiggöras, men vid en närmare prövning hava dessa visat sig antingen sannolikt icke inom rimlig tid kunna leda till det uppställda målet eller medföra icke önskvärda konsekvenser.

De av utskottet i det föregående påpekade svårigheterna för reformens genomförande äro i stor utsträckning förbundna med frågan om möjlig-

heterna att allmänt genomföra *sjuårig lärotid även vid vissa svagare skolformer*. Denna fråga har varit föremål för stor uppmärksamhet. Utskottet finner sig redan av principiella skäl icke kunna förorda, att här förevarande skolformer — praktiskt taget uteslutande i användning på landsbygden — skulle undantagas från den föreslagna reformen, om vars behövlighet för hela landets skolväsen utskottet är övertygat. Härtill kommer vidare, att man icke bör förbise det förhållandet, att elevantalet i dessa skolor mestadels är ringa, vilket måste underlätta reformens genomförande. En uppdelning skulle jämväl i praktiken medföra såväl inkonsekvenser som svårigheter. Exempelvis äro de skoldistrikt talrika, där skolor av såväl högre som lägre skolform finnas. I dessa skulle alltså barnen få olika lång skoltid, beroende på i vilken skola de fullgöra sin skolplikt. Understundom förändras vidare B 1-skolor till B 2-skolor och omvänt på grund av förskjutningar i barnantalet. Om en B 2-skolas förvandling till B 1-skola skulle medföra en förlängning av skoltiden, kan detta tänkas understundom komma att försvåra och fördröja en välmotiverad organisationsändring. Med de av departementschefen förordade förstärkningsanordningarna torde vidare de befarade svårigheterna kunna väsentligt minskas.

Av nu anförda skäl finner sig utskottet böra tillstyrka förslaget jämväl i denna del och avstyrker följaktligen vad i motionerna II: 660 och II: 672 härutinnan hemställts.

I detta sammanhang vill utskottet till behandling upptaga det i motionen II: 672 framförda yrkandet om *verkställande av utredning om en snabbar avveckling av folkskolans undantagsformer*.

Såsom av de sakkunnigas av departementschefen delvis återgivna undersökningar framgår, har procenten av de barn, som undervisas i halvtidsläsande skolor å landsbygden, under de senare åren högst väsentligt minskats. Intet synes tala för att denna utveckling skulle helt upphöra eller i någon större omfattning avtaga. Utskottet vill i detta hänseende erinra om vad redan åstadkommits med tillhjälp av anslagen till skolskjutsar, till inackordering av skolbarn och till skolhem. Enligt utskottets uppfattning torde man först böra ännu någon tid avvakta resultaten av den pågående utvecklingen, innan ytterligare åtgärder från statsmakternas sida vidtagas. På grund av vad sålunda anförts finner sig utskottet icke kunna tillstyrka vad i motionen II: 672 yrkats, så vitt nu är i fråga.

Den av departementschefen förordade *förstärkningsåtgärden* vid de ömtåliga skolformerna, nämligen B 3- och D 1-formerna — införandet av obligatorisk övertidsläsning enligt vissa närmare angivna grunder — har icke givit utskottet anledning till erinran liksom icke heller förslaget, att kostnaderna för nämnda övertidsläsning skola gäldas av statsmedel.

De beträffande B 2-skolorna föreslagna förstärkningsåtgärderna skulle enligt de sakkunnigas uppfattning närmast gå ut på att begränsa lärjunge-

antalet i undervisningsavdelningarna. Departementschefen har uttalat sympatier för detta önskemål men framhållit, att det icke torde vara möjligt och icke heller för ett ställningstagande till den föreliggande frågan erforderligt att ingå på berörda, ekonomiskt ganska vittsyftande spörsmål.

Här förevarande fråga har, såsom tidigare erinrats, upptagits till behandling i motionerna I: 358 och II: 671.

Utskottet delar den under ärendets handläggning uttalade uppfattningen om vikten av att lärjungeantalet begränsas i läraravdelningarna. Enligt utskottets uppfattning torde detta vara en förutsättning för att det obligatoriska sjunde skolåret skall kunna giva vad med detsamma avsetts. Utvecklingen synes emellertid, på sätt närmare framgår av vissa av de sakkunniga (å sid. 119 i deras betänkande) meddelade siffror, under senare år hava kännetecknats av en fortgående minskning av medeltalet barn per läraravdelning. Med hänsyn härtill och jämväl till de av departementschefen framförda skälen finner sig utskottet icke böra förordna, att riksdagen nu hos Kungl. Maj:t anhåller om vidtagande av särskilda åtgärder i frågan, och avstyrker fördenskull vad i motionerna I: 358 och II: 671 härutinnan hemställts. Utskottet utgår härvid från att denna för skolväsendets förbättring viktiga fråga allt fortfarande blir föremål för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters uppmärksamhet.

Vad Kungl. Maj:t i här förevarande hänseende föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran.

Departementschefen har i anslutning till av de sakkunniga framlagt förslag förordat en *övergångstid* av tio år, d. v. s. att övergången till sjuårig skola skulle äga rum i regel senast med ingången av läsåret 1946—1947. Enligt förslaget skulle intet skoldistrikt utan eget medgivande kunna åläggas att förändra någon folkskola till sjuårig tidigare än med ingången av läsåret 1940—1941, alltså om fyra år. Efter nämnda tidpunkt skulle Kungl. Maj:t äga befogenhet att, sedan allsidig och grundlig utredning föregått, mot skoldistriktets bestridande bestämma, att sjuårig skolkurs skall införas före övergångstidens slut. Tillika skulle Kungl. Maj:t äga att även efter övergångstidens tilländalöpande medgiva skoldistrikt anstånd i större eller mindre omfattning med införande av sjuårig skolkurs. Departementschefen har slutligen i fråga om förhållandena under övergångstiden understrukit de sakkunnigas framhävande av det önskvärda i att omläggningen till sjuårig folkskola såvitt möjligt sker i samförståndets tecken.

Frågan om övergångstiden har varit föremål för yrkanden i flera av motionerna. I motionerna I: 318 och II: 659 har sålunda hemställts, att riksdagen måtte besluta en övergångstid av tio år, under vilken tid skoldistriktet skulle bibehållas vid sin fulla självbestämmerätt. I motionerna I: 356 och II: 684 har likaledes yrkats på beslut om en fullt effektiv övergångstid av tio år, så att före läsåret 1946—1947 sjuårig skolkurs icke skulle få införas utan vederbörande skoldistrikts medgivande.

Jämväl yrkanden om *friare direktiv vid övergången* hava framförts. Sålunda har i motionen I: 332 hemställts, att riksdagen måtte besluta att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av de närmare bestämmelserna rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknypning till det samma måtte lämna fria direktiv, som möjliggöra att folkskolinspektörerna i samråd med de lokala myndigheterna kunna, där så lämpligen må ske, tillgodose lokala önsknigar. I huvudsak enahanda yrkande har i här förevarande hänseende framförts i motionen II: 685. Vidare har i motionen II: 686 hemställts, att riksdagen ville uttala, att uppskov efter övergångstidens slut bör beviljas dels då skoldistrikt är hårt skattetyngt och ett införande av sjunde klass skulle medföra en väsentlig skattehöjning, dels när icke avsevärd tid förflutit, sedan heltidsläsning genomförts, dels ock då barnantalet vid folkskola av B 2-, B 3- och D 1-formerna är så stort, att ett införande av sjunde klass icke medför en pedagogisk vinst, som står i rimlig proportion till utökningen av lästiden.

Förslaget i propositionen om en uppdelning av övergångstiden i två perioder, en med full frihet för skoldistriktet och en där Kungl. Maj:t skulle äga rätt att efter sig företeende omständigheter besluta om den nya organisationens införande även mot skoldistrikts bestridande, finner utskottet sig böra tillstyrka. Enligt utskottets förmenande skulle sannolikt en övergångstid med full frihet för distriktet under hela perioden medföra en anhopning av organisationsändringar mot periodens slut, varigenom ganska stora svårigheter kunna tänkas uppstå.

Däremot har utskottet funnit den föreslagna övergångsperioden väl knapp tilltagen. Den reform av vårt skolväsen, vars genomförande utskottet i det föregående tillstyrkt, är av så genomgripande betydelse och kan medföra så stora förändringar för de enskilda skoldistriktet, att utskottet finner en ökning av övergångstiden utöver Kungl. Maj:ts förslag motiverad. I detta hänseende har utskottet — med hänsyn tagen å ena sidan till skoldistriktets önskemål och eventuella behov av uppskov något längre tid och å andra sidan till önskvärdheten av att här förevarande förstärkning av folkskolan icke skall genomföras med alltför stor tidsutdräkt — funnit sig böra förorda, att övergångstiden bestämmes till tolv år samt att den period, under vilken skoldistrikts medgivande skall vara erforderligt, bestämmes till sex år och avstyrker alltså de i motionerna I: 318 och II: 659 samt I: 356 och II: 684 framförda, häremot stridande yrkandena. Utskottet framställer i det följande erforderligt yrkande i anslutning härtill.

Även med denna utsträckning av övergångstiden torde fall kunna inträffa, då ett ytterligare uppskov kan vara av behovet påkallat, och utskottet tillstyrker alltså vad i detta hänseende i propositionen föreslagits.

Att uttömmande angiva de olika svårigheter, som kunna uppstå vid den nya organisationens genomförande, är icke möjligt. I motionen II: 686

har emellertid uppmärksamheten riktats på vissa förhållanden, som för de enskilda skoldistriktet kunna vara betydelsefulla nog. Utskottet utgår från att den befogenhet, som under övergångstidens senare del och jämväl efter densammas slut i enlighet med vad utskottet nu tillstyrkt skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand, kommer att användas med hänsynstagande i möjligaste mån till berättigade önskemål från skoldistriktets sida. I detta hänseende vill utskottet understryka såväl departementschefens uttalande om önskvärdheten av att omläggningen såvitt möjligt sker i samförståndets tecken som ock att de i motionen II: 686 framförda synpunkterna på ytterligare uppskov i den mån så lämpligen låter sig göra må bli beaktade.

Med vad nu anförts finner utskottet jämväl de i motionerna I: 332, II: 685 och II: 686 gjorda framställningarna, såvitt nu är i fråga, tillgodosedda. Att på sätt i motionen II: 685 påyrkats riksdagen skulle i särskild skrivelse göra framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t finner utskottet vid nyss angivna förhållanden icke anledning tillstyrka.

Vad departementschefen föreslagit om rätt för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistriktet medgiva anordnande av *folkskola med större antal årsklasser än sju* har icke givit utskottet anledning till erinran.

Härefter har departementschefen ingått på frågan om *fortsättningsskolans ställning i ett skolsystem med obligatorisk sjuårig folkskola*.

De sakkunniga hava i detta hänseende kommit till det resultatet, att fortsättningsskolan bör bevaras som en fristående kurs även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola. Beträffande fortsättningsskolpliktens omfattning hava de sakkunniga föreslagit, att fortsättningsskolan skulle kunna inskränkas till en årskurs om minst 180 timmar. Vidare hava de sakkunniga betonat, att undervisningen borde allt starkare anknytas till det praktiska livets behov.

Departementschefen har i princip anslutit sig till de sakkunnigas föreliggande förslag och därvid framhållit, att han biträdde de sakkunnigas uppfattning, att undervisningen i den obligatoriska fortsättningsskola, som borde följa på sjuårig lärokurs, borde inriktas huvudsakligen på undervisning i praktiskt betonade ämnen. Beträffande undervisningstiden har departementschefen framhållit, att en årskurs om 180 timmar torde böra gälla såsom ett minimikrav för fortsättningsskola, som byggde på heltidsläsande skola. Vad anginge halvtidsläsande skolor, torde, såsom nu vore fallet, minimitiden för årskursen böra vara 270 timmar. Hinder borde emellertid ej möta att, med rätt till statsbidrag, utsträcka undervisningstiden härutöver. Därest särskilt, av skoldistriktet styrkt behov därav föreläge, borde möjlighet beredas att anordna två årskurser. Behov härav torde säkerligen yppa sig om, såsom önskligt vore, undervisningen i fortsättningsskolan erhöles en alltmer praktisk betoning. Särskilt torde nämnda behov

komma att göra sig gällande för hushållsundervisningens vidkommande. Däremot torde det ej vara lämpligt att medgiva rätt till anordnande av tre årskurser. Sammanlagda tiden i fortsättningsskolan borde ej få överstiga den nuvarande maximitiden eller 540 timmar.

I motionerna I: 332 och II: 685 har vidare, såsom förut erinrats, hemställts om att vid utfärdandet av närmare bestämmelser rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknnytning till detsamma måtte lämnas fria direktiv.

Frågan om *fortsättningsskolekursens omfattning* har varit föremål för framställning i motionen II: 660, vari hemställts, att folkskolor av formerna B 2, B 3 och D 1 skola kunna få omfatta sex årsklasser under förutsättning att en fortsättningsskola med 540 undervisningstimmar, fördelade på två undervisningsår, anordnas. Tillika har i denna motion hemställts om utarbetande av kursplan för en dylik fortsättningsskola.

Utskottet vill erinra, att frågan om fortsättningsskolans ställning i ett skolsystem med obligatorisk sjuårig folkskola vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Härför har en utförlig redogörelse lämnats såväl av de sakkunniga som av departementschefen i statsrådsprotokollet, vartill utskottet här i huvudsak torde få hänvisa.

I skrivelse nr 255 anhöll 1927 års riksdag, att Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida sådana ändringar borde vidtagas i folkskolans undervisningsplan, att det sjunde skolårets kursplan komme att inrymma jämväl en kurs, som tillhörde den tvååriga fortsättningsskolans undervisning. Med anledning av nämnda riksdagsskrivelse avgav skolöverstyrelsen utlåtande i ämnet den 19 oktober 1928. Överstyrelsen avstyrkte härvid en anordning, som skulle innebära att sjunde klassen i sjuklassig folkskola av A-form skulle i sig fullständigt upptaga den tvååriga fortsättningsskolans lärokurs och att skoldistrikt skulle befrias från att upprätta fortsättningsskola för lärjungar, som avgått från sådan sjunde klass. Någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida vidtogs icke för åstadkommande av ändring i bestämmelserna om fortsättningsskolplikten i förevarande avseende.

I skrivelse nr 214 anhöll härefter 1929 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte framlägga utredning och förslag angående rätt för sådana lärjungar från heltidsläsande skolor, som med fullständigt avgångsbetyg genomgått sjunde klass, i vilken tillämpats för dylik klass särskilt utarbetad kursplan, att erhålla befrielse från fortsättningsskolplikten.

Med anledning av riksdagens sistberörda skrivelse tillkallade sakkunniga (1929 års fortsättningsskolsakkunniga) funno sig i sitt den 29 maj 1931 avgivna utlåtande böra på grund av såväl pedagogiska som organisatoriska skäl avstyrka förslaget att till folkskolans sjunde klass förlägga fortsättningsskolans båda årskurser.

Propositionen till 1932 års riksdag, nr 134, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m. anslöt sig till

de sakkunnigas uppfattning. I en vid samma riksdag väckt motion hemställdes emellertid om utarbetande av kursplaner för ett sjunde skolår ävensom, i anslutning härtill, om möjlighet för skoldistrikt att under vissa förutsättningar erhålla tillstånd att ersätta fortsättningsskolan med ett sjunde skolår. Statsutskottet ställde sig i sitt utlåtande avvisande mot det i motionen gjorda yrkandet. I en vid utskottets utlåtande fogad reservation gjordes emellertid hemställan i anslutning till detsamma. Utgången i riksdagen blev den, att andra kammaren antog utskottets förslag, medan i första kammaren reservationen segrade. Det med anledning av motionen framställda yrkandet i reservationen hade därmed fallit.

1933 års sakkunniga hava vid sina undersökningar kommit till det resultatet att fortsättningsskolan bör bevaras som en fristående kurs även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola. Att fortsättningsskolan, som är att betrakta som en praktiskt betonad ungdomsskola, skulle helt uppgå i folkskolan, hava de sakkunniga funnit ur principiell synpunkt oegentligt. Till denna de sakkunnigas ståndpunkt har departementschefen efter en ingående bevisföring anslutit sig.

Även utskottet finner sig av de sakkunnigas utredning och av vad departementschefen i anslutning därtill anfört övertygat om behovet av att även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola fortsättningsskolan bibehålles. Fortsättningsskolan har, där den blivit lämpligt anordnad, under sin tillvaro som obligatorisk skolform visat sig vara av stort värde. Med den ställning, det sjunde skolåret enligt departementschefens förslag skulle erhålla — en fråga vartill utskottet senare återkommer — skulle ett upphörande av fortsättningsskolan för en stor del av landets ungdom medföra en försämring av den praktiska undervisningen, bland annat i hushållsgöromål.

De grunder för fortsättningsskolans framtida organisation, som av departementschefen framlagts, finner sig utskottet böra tillstyrka.

Beträffande vad i motionerna I: 332 och II: 685 yrkats har utskottet redan yttrat sig, såvitt avser folkskolan. Utskottet utgår från att de synpunkter, som av utskottet i berörda sammanhang framhållits, vinna beaktande jämväl så vitt angår fortsättningsskolan.

Med den ställning, utskottet i det föregående intagit till frågan om den sjuåriga lärotidens införande vid vissa svagare skolformer, torde det i motionen II: 660 framförda yrkandet icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I samband med frågan om fortsättningsskolans organisation har departementschefen uttalat sin tillfredsställelse med ett av de sakkunniga framlagt förslag, att *undervisningen i husligt arbete* borde göras obligatorisk för alla flickor, som avginge från folkskolan, samt att denna undervisning borde förläggas till fortsättningsskolan. Departementschefen har emellertid framhållit, att detta förslag tarvade närmare utredning. Då det jämväl

inneslöte frågan om ordnande av de vid fortsättningsskolorna anställda lärarnas anställnings- och pensionsförhållanden, borde denna utredning bedrivas i samband med den pågående utredningen om anställnings- och avlöningsvillkoren för olika kategorier av lärarpersonal.

Nu berörda frågor hava jämväl behandlats i vissa motioner. I de likalydande motionerna I: 98 och II: 251 har sålunda hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till nästkommande riksdag angående införande i folkskolan, respektive fortsättningsskolan av obligatorisk undervisning för flickor i husligt arbete. I motionen II: 407 har vidare hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ordnande av slöjdlärnarnas och -lärrinnornas anställnings-, löne- och pensionsförhållanden.

Utskottet vill uttala sin anslutning till tanken, att ingen flicka skall lämna den obligatoriska skolundervisningen utan att först hava erhållit undervisning i husligt arbete. Betydelsen härav synes utskottet icke kunna skattas nog högt. Såsom departementschefen framhållit, tarvar emellertid denna fråga ytterligare utredning. Då sådan ställts i utsikt, finner utskottet — under framhållande av önskvärdheten av att ett resultat av en dylik utredning snart måtte kunna föreläggas riksdagen — icke skäl föreligga för riksdagen att, på sätt i motionerna I: 98 och II: 251 hemställts, i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning härom. Utskottet finner sig likaledes böra — då, såsom departementschefen framhållit, utredning i ämnet redan pågår — hemställa, att det i motionen II: 407 framförda yrkandet icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande den *sjuåriga folkskolans yttre och inre organisation* har departementschefen i huvudsak biträtt de sakkunnigas förslag. Härvid har departementschefen till en början förklarat sig anse, att småskolestadiet normalt bör omfatta de två första klasserna och folkskolestadiet de fem övriga klasserna, dock med möjlighet att, därest lokala eller andra förhållanden så motivera, i likhet med vad nu stundom är fallet, anordna treårigt småskolestadium och fyraårigt folkskolestadium. Mot vad sålunda föreslagits har utskottet icke funnit något att erinra.

I fråga om den *sjunde klassens ställning i förhållande till övriga klasser* har departementschefen framhållit, att det normala torde böra vara, att det sjunde året användes till ett fördjupat och förstärkt inhämtande av lärokursen i folkskolans vanliga ämnen. Departementschefen har emellertid förklarat, att han ansåge det angeläget att för sådana fall, där särskilda godtagbara skäl förebragtes för att i viss mån giva undervisningen i sjunde klassen en annan, mera praktiskt betonad inriktning, något som väl i allmänhet icke komme att ifrågasättas annat än för A-skolor, alltför snäva regler, som verkade hindrande för en sådan utveckling, icke uppställdes. Det torde, har departementschefen vidare framhållit, böra ankomma på

skolöverstyrelsen att under hänsynstagande till olika orters behov meddela fastställelse å dylik särskild kursplan.

Beträffande *fastställande av kursplaner för sjuårig folkskola* har departementschefen vidare anfört, att till ledning härvid kunde åtminstone tills vidare tjäna ej allenast de planer för sådan skola, som redan förelåge i 1919 års undervisningsplan, utan även de förslag till kursplaner, som av skolöverstyrelsen framlagts den 19 oktober 1928. För övrigt borde frågan om kursplaner för sjuårig folkskola ägnas särskild uppmärksamhet under övergångstiden.

Frågan om den sjuåriga folkskolans inre organisation har varit föremål för framställningar i flera motioner, vari jämväl en *revision av nu gällande undervisningsplan* för den sexåriga folkskolan påyrkats.

I de likalydande motionerna I: 356 och II: 684 har sålunda yrkats, att riksdagen vid bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts här förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en revision av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor.

Vidare har i de likalydande motionerna I: 357 och II: 687 yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande i syfte att åstadkomma en revision av nuvarande undervisning i folkskolan till fördel för huvudämnena modersmål och räkning, samt att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om och i vad mån åtgärder kunna vidtagas för ytterligare underlättande av ungdomens förvärv av medborgerliga kunskaper, allt i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionen I: 358 har yrkats, att riksdagen ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte förordna och tillse, att vissa i motionen angivna önskemål beträffande folkskolans undervisningsplan m. m. måtte tillgodoses.

I motionen II: 671 har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående förbättring av landsbygdsungdomens folkskolundervisning och fortbildningsmöjligheter på sätt i motionen utvecklats. Enligt en i motionen lämnad sammanfattning skulle det avsedda syftemålet kunna nås dels genom en revidering och nedskärning av folkskolans kurser till förmån för ett grundligare inhämtande av kunskaper i modersmålet och räkning, varvid skolans mest karaktärsdanande ämne, kristendom, ej borde förbises; dels — såsom redan i det föregående meddelats — genom en förbättring av skolformerna medelst minskning av klassernas barnantal och antalet samtidigt undervisade klasser; dels genom att den praktiska undervisningen under hela skoltiden gäves ett större utrymme och organiserades med hänsyn till landsbygdens speciella förhållanden; dels genom att åtgärder vidtoges i syfte att möjliggöra och underlätta särskilt för landsbygdens ungdom fortbildning vid praktiska ungdomsskolor, folkhögskolor, korrespondenskurser eller på annat sätt; dels genom att skolundervisningen och fortbildningen så lades, att ung-

domen rätt förbereddes för hem och kristet familjeliv samt att hemmen under skoltiden icke hindrades från att fylla sin fostrande uppgift.

Slutligen har i motionen II: 686 hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen, varvid vissa i motionen angivna synpunkter borde vinna beaktande. I här förevarande hänseende har i motionen framhållits, att det torde få anses naturligt att, när folkskolan bleve obligatoriskt sjuårig, man undersökte möjligheten att få en ur den högre skolans synpunkt mera avslutad kurs att bygga på än den som sjätte klassen av sjuårig folkskola för närvarande utgjorde. Vidare har erinrats att riksdagens andra kammare vid två olika tillfällen uttalat sig för en starkare ställning för ämnena modersmålet och räkning i folkskolan. Slutligen har understrukits, att bildningsproblemet för den stora massan av medborgare kommit i ett åtskilligt ändrat läge genom det frivilliga folkbildningsarbetets frammarsch samt de ökade möjligheter i övrigt, som det nuvarande samhället bjöde på. Vid en revision av undervisningsplanen kunde icke bortses från dessa förhållanden.

De frågor, som i här förevarande sammanhang upptagits till behandling av departementschefen och i de nyss angivna motionerna, äro av stor betydelse för att den av utskottet i det föregående tillstyrkta sjuåriga folkskolans införande skall medföra de fördelar på vårt lands undervisningsväsen, som därmed avsetts. De i ämnet väckta motionerna avse främst dels en revision av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, dels omfattningen och innehållet i den undervisning, som bör meddelas i den sjunde årsklassen, varvid särskilt betonats behovet av att denna undervisning erhåller en praktisk inriktning, dels ock i vilken utsträckning den för närvarande i fortsättningsskolan meddelade undervisningen bör överflyttas till folkskolestadiet.

Vad till en början *revision av undervisningsplanen i allmänhet* beträffar torde enligt utskottets uppfattning en dylik förr eller senare bliva oundgänglig på grund av den obligatoriska sjuåriga folkskolans införande. Utskottet förutsätter att denna fråga kommer att bliva föremål för vederbörande skolmyndigheters och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. På grund härav finner utskottet icke anledning föreligga för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om en dylik revision. I de motioner, där revision av gällande undervisningsplan påyrkats, hava många enligt utskottets uppfattning betydelsefulla uppslag framkommit. Utskottet utgår från att dessa vid en kommande revision komma att ägnas vederbörlig uppmärksamhet. För närvarande finner sig emellertid utskottet böra uttala sin anslutning till vad departementschefen anfört därom, att till ledning vid fastställande av kursplaner för sjuårig folkskola åtminstone tills vidare torde kunna tjäna såväl de redan i 1919 års undervisningsplan föreliggande planerna för dylik skola som de av skolöverstyrelsen i utlåtande den 19 oktober 1928 framlagda.

Frågan om en mera praktisk inriktning av undervisningen i den sjuåriga folkskolan sammanhänger på det närmaste med frågan om förhållandet mellan folk- och fortsättningsskolan, sedan det sjunde skolåret införts.

Såsom utskottet redan tidigare erinrat har frågan om inarbetande i det sjunde skolårets kursplan av den kurs, som nu tillhör fortsättningsskolans undervisningsplan, vid flera tillfällen varit föremål för omfattande utredningar. I skolöverstyrelsens i det föregående omförmälda utlåtande av den 19 oktober 1928 med anledning av 1927 års riksdags skrivelse nr 255 hava i detta hänseende beaktansvärda uttalanden blivit gjorda. Skolöverstyrelsen har i sagda utlåtande — med avstyrkande av att sjunde klassen i sjukklassig folkskola i A-form skulle i sig fullständigt upptaga den tvååriga fortsättningsskolans lärokurs — förordat, att åt sjunde folkskoleklassen måtte givas en friare ställning i förhållande till övriga folkskoleklasser, i det att möjligheter bereddades skoldistriktet att efter prövning av överstyrelsen erhålla en från den allmänna undervisningsplanen avvikande, efter lokala önskemål och behov avpassad läroplan för sjuårig folkskola, varigenom undervisningen skulle kunna erhålla en mera direkt anslutning till det medborgerliga och praktiska livet.

Utskottet har i det föregående biträtt Kungl. Maj:ts förslag, att fortsättningsskolan skall, åtminstone som ettårig, bibehållas även efter införandet av den obligatoriska sjuåriga folkskolan. Utskottet anser sig jämväl böra uttala sin anslutning i allt väsentligt till den av departementschefen uttalade uppfattningen att det normala bör vara, att det sjunde skolåret användes till ett fördjupat och förstärkt inhämtande av lärokursen i folkskolans vanliga ämnen och sålunda användas för folkskolans bildningsmål. Utskottet vill erinra att, på sätt departementschefen framhållit, ett bland de mest bärande skälen för utsträckningen av lärotiden är att folkskolan på grund av den korta lärotiden icke förmår på ett nöjaktigt sätt fylla de bildnings- och uppfostringskrav, som numera måste ställas på den elementära medborgarskolan, samt att folkskolans undervisning för närvarande icke är så beskaffad, att de därstädes inhämtade kunskaperna äga nödig varaktighet även sedan lärjungarna trätt ut i livet. I detta sammanhang vill utskottet erinra om vad departementschefen anfört om angelägenheten av att för sådana fall, där särskilda godtagbara skäl förebringas för att i viss mån giva undervisningen i sjunde klassen en mera praktiskt betonad inriktning, icke uppställas alltför snäva regler, som verka hindrande för en sådan utveckling. Sannolikt är väl att det, såsom departementschefen framhållit, närmast blir A-skolor, som här kunna ifrågakomma. Men skulle det visa sig, att dylika anordningar kunna vara genomförbara även vid skolor av annan form, synas möjligheter härför böra hållas öppna, exempelvis genom centralisering i vissa fall.

Utskottet finner de sålunda framhållna synpunkterna beaktansvärda. Redan med den minskning av tiden för den obligatoriska fortsättningssko-

lan, som utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag tillstyrkt, torde ett överflyttande av vissa delar av fortsättningsskolans nuvarande lärokurs till det sjunde folkskolåret bliva erforderligt. Vidare hava barnen vid övergången till det sjunde skolåret hunnit upp i den ålder, då behovet av praktiskt arbete gör sig starkare gällande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts torde frågan om att inom sjunde skolåret giva den praktiska undervisningen största möjliga utrymme böra upptagas till en ingående prövning. Då utskottet alltså utgår från att här förevarande frågor komma att bliva föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters sida, finner utskottet icke erforderligt att riksdagen, såsom i vissa motioner påyrkats, i särskild skrivelse gör framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t.

Även i åtskilliga andra av de i här förevarande sammanhang behandlade motionerna hava framförts uppslag, vilka utskottet funnit beaktansvärda. Dessa uppslag avse emellertid mestadels sådana inre skolorganisatoriska frågor, vilka i första hand synas böra upptagas till närmare prövning av sakkunniga myndigheter och beträffande vilka ett uttalande från riksdagen redan nu knappast torde böra ske.

Med vad nu anförts torde motionerna I: 356 och II: 684, I: 357 och II: 687, I: 358, II: 671 och II: 686 i de delar, varom här är fråga, få anses besvarade.

Vad departementschefen anført rörande *anknytning av folkskolan till andra bildningslinjer samt i fråga om de föreslagna ändrade bestämmelserna om skolplikten och om avgång från folkskola* har icke givit utskottet anledning till erinran.

Departementschefen har betonat vikten av att det tillses, att folkskolans utvidgning till sjuårig icke medför svårigheter för barnen att bevista *konfirmationsundervisningen*. Med anslutning till detta uttalande vill utskottet framhålla att hänsyn bör tagas till de olika sätt, på vilka konfirmationsundervisningen är anordnad i olika delar av landet. Exempelvis måste i vissa delar av Norrland — på grund av församlingarnas stora utsträckning — denna undervisning meddelas under en kortare tid, tre à fyra veckor, med daglig undervisning, då barnen samlas till kyrkplatserna.

Vad *anslagsfrågorna för nästkommande* budgetår beträffar har departementschefen framhållit, att den enda omkostnad, som vid ett bifall till hans förslag skulle belöpa på nästa budgetår, vore det särskilda anslaget till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen. Under framhållande att kostnaderna för ifrågavarande förstärkningsanordningar komme att utgöras av ersättningar till lärare för övertidstjänstgöring, har departementschefen ansett riksdagens medgivande böra inhämtas att av förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor må, i enlighet med de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen, användas högst 10,000 kro-

nor till anordnande av sådana förstärkningsanordningar under budgetåret 1936/1937. Vad sålunda föreslagits tillstyrker utskottet. Härvid vill utskottet i likhet med departementschefen understryka, att de ersättningar till lärare, som sålunda komma att utgå, uppenbarligen icke kunna bli prejudicerande i löneregleringsavseende, då här är fråga om en extraordnär anordning av ren försökskaraktär.

I motionerna I: 332 och II: 685 hava framförts yrkanden om *ökade statsbidrag till skoldistriktet för deras genom den sjuåriga folkskolans införande ökade kostnader*. I motionen I: 332 har sålunda yrkats, att de ökade kostnaderna för anskaffandet av nya skollokaler och lärarbostäder i skatte-tyngda kommuner ävensom där dessa kostnader skulle leda till en mera avsevärd höjning av den kommunala utdebiteringen, måtte bestridas helt eller till sin huvudsakliga del av staten. I motionen II: 685 har hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att de på grund av folkskolans utökning föranledda kostnaderna för anskaffandet av nya lärosalar och lärarbostäder m. m. helt skola bestridas av statsmedel, dels ock att staten skall lämna större bidrag än för närvarande till skolskjutsar, så att detta bidrag kommer att utgå med nio tiondelar av kostnaden. Vidare har i motionen II: 686 framhållits, att en mycket god väg att få en verklig förbättring av landsbygdens folkskoleväsende vore att ordna den sjunde klassen fristående vid någon av skolorna inom ett distrikt samt genom skolskjutsar eller på annat sätt skapa möjlighet för barnen att delta i undervisningen vid nämnda skola.

Utskottet kan icke tillstyrka de i motionerna I: 332 och II: 685 framförda yrkandena om ökade statsbidrag till skoldistrikt för deras av reformen föranledda ökade kostnader. Några generella bestämmelser i detta hänseende kunna icke utan en noggrann förberedande undersökning meddelas. På grund av 1935 års riksdags beslut om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet kommer vidare, på sätt departementschefen framhållit, reformen icke att i lika hög grad som tidigare skulle hava varit fallet belasta kommunernas ekonomi. För den ifrågasatta reformens genomförande har utskottet tillstyrkt en övergångstid av tolv år. Av nu anförda skäl torde de i här förevarande motioner framförda önskemålen knappast komma att erhålla någon större aktualitet under de närmaste åren. Å andra sidan håller utskottet före, att kostnadsfrågan i vissa fall framdeles torde kunna bli av stor betydelse för ekonomiskt mindre väl situerade skoldistrikt. Utskottet utgår från att vederbörande skolmyndigheter och Kungl. Maj:t komma att hava sin uppmärksamhet riktad på denna fråga samt, om och när så kan visa sig vara av behovet påkallat, vidtaga därav föranledda åtgärder.

Den verksamhet med skolskjutsar, som sedan flera år med tillhjälp av statsbidrag bedrivits, har redan i många fall visat sig vara av stor betydelse för ett rationellt ordnande av folkskoleundervisningen på landsbyg-

den. Mot en utvidgning av denna verksamhet, i den utsträckning detta i fortsättningen kan finnas av behovet påkallat, har utskottet intet att erinra. Å andra sidan kan utskottet icke tillstyrka, att riksdagen skulle utan föregående utredning och på grund av enskild motion besluta en förändring av grunderna för utgående av statsbidrag till detta ändamål.

I anslutning till vad sålunda anförts finner utskottet, som jämväl be-
träffande sistnämnda fråga utgår från att densamma kommer att bliva
föremål för vederbörandes uppmärksamhet, de i motionerna I: 332 och
II: 685 i här förevarande hänseenden framförda yrkandena icke för när-
varande böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att länsstyrelsen i Göteborg ifråga-
satt en bestämmelse om att *förskott å statsmedel* för det budgetår, under
vilket införandet av den sjuåriga kursen ägt rum, skulle utgå även å de
beräknade statsbidragen för avlöning åt nyanställda lärare. I likhet med
departementschefen finner utskottet detta vara ett värdefullt uppslag,
som efter ytterligare utredning torde böra framdeles komma under pröv-
ning.

Departementschefen har slutligen gjort framställning därom, att sådan
ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmäles i riksdagens
skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937,
bestridas ur förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folksko-
lor. Utskottet tillstyrker vad sålunda föreslagits.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må — i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) fastställa följande huvudsakliga grunder angående
folkskolekursens omfattning att äga giltighet från och med
den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de
närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befinnas
erforderliga:

Folkskolan skall omfatta sju årsklasser. Vid skola, där
antalet årsklasser för närvarande är sex, skall övergång till
sjuårig skola äga rum, så snart sådant, med hänsyn till här-
av föranledda kostnader, skolväsendets organisation inom
distriktet och övriga ortsförhållanden, prövas lämpligen
kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1948—
1949. Härvid skall iakttagas, att före nämnda läsår sju-
årig skolkurs icke må utan skoldistriktets medgivande in-
föras annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och
ej tidigare än med ingången av läsåret 1942—1943. Där
särskilda omständigheter sådant påkalla, må Kungl. Maj:t
kunna för viss tid medgiva distrikt anstånd i större eller

mindre omfattning utöver läsåret 1948—1949 med införande av sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts angående antalet årsklasser i folkskolan skall icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal obligatoriska årsklasser än sju.

Vid skola, tillhörande någon av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna, skall det år, nybörjare intagas, och under förutsättning att lärjungeantalet i skolan uppgår till lägst 12, anordnas övertidsläsning under en månad;

b) besluta, att för sådan övertidsläsning skall av statsmedel till lärare utgå ersättning enligt nu gällande bestämmelser om ersättning för övertidsläsning;

c) medgiva, att till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen må under budgetåret 1936/1937 av förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor användas högst 10,000 kronor att disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela;

d) besluta, att i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola på sådan skola grundad fortsättningsskola skall, med tillämpning eljest av nu gällande bestämmelser och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, omfatta en årskurs med, vid heltidsläsande skola minst 180 undervisningstimmar och vid halvtidsläsande skola minst 270 undervisningstimmar; dock att, där så prövas vara av särskilda förhållanden påkallat, skoldistrikt må kunna medgivas rätt att mot åtnjutande av statsbidrag enligt gällande grunder låta årskursen omfatta högre timantal, än nu sagts, och att fördela undervisningen på två årskurser, allt under iakttagande, att skolplikten i fortsättningsskolan icke må omfatta och statsbidrag icke utgå för längre tid än sammanlagt 540 undervisningstimmar;

e) medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmåles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur sagda förslagsanslag till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor;

II. att följande motioner, nämligen
inom första kammaren
nr 98 av herr *Hamrin m. fl.*;

- nr 318 av herrar *Elof Andersson* och *Johan Larsson*;
 nr 332 av herrar *Verner Andersson* och *Anders Andersson*;
 nr 356 av herr *Bjurström*;
 nr 357 av herr *Egnell m. fl.*; och
 nr 358 av herr *Lindhagen*;
 samt inom andra kammaren
 nr 251 av herr *Andersson* i *Rasjön m. fl.*;
 nr 407 av herr *Johansson* i *Djursnäs m. fl.*;
 nr 656 av herr *Bengtsson* i *Kullen m. fl.*;
 nr 659 av herr *Åqvist m. fl.*;
 nr 660 av herr *Johansson* i *Krogstorp m. fl.*;
 nr 671 av herr *Westman m. fl.*;
 nr 672 av herrar *Svedman* och *Westerdahl*;
 nr 684 av herr *Malmqvist m. fl.*;
 nr 685 av herr *Pettersson* i *Dahl*;
 nr 686 av herr *Weijne*; och
 nr 687 av herr *Andersson* i *Ovanmyra m. fl.*;
 må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad
 utskottet här ovan under I hemställt, icke föranleda någon
 riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 maj 1936.

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Olof Olsson*, *Bergqvist*, *Nilsson* i *Gränebo*, *Oscar Olsson*, *Svensson* i *Kompersmåla*, *Walles*, *Bergström*, *Pauli*, *Nilsson* i *Fredriksfält*, *Jonsson* i *Lycksele*, *Johanson* i *Faleberg* och *Rahmn*, samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i *Råstock*, *Andersson* i *Höör*, *Persson* i *Falla*, *Svensson* i *Grönvik*, *Jonsson* i *Eskilstuna*, *Andersson* i *Prästbol*, *Holmdahl*, *Andersson* i *Ovanmyra*, *Weijne*, *Olsson* i *Staxäng*, *Persson* i *Tidaholm* och *Danielsson*.

Reservationer:

1:o) av herrar *Svensson* i Kompersmåla och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

»Efter omfattande — — (s. 18—21) — — inre organisation.

Den förebragta utredningen giver enligt utskottets mening vid handen, att tidpunkten nu kan anses lämplig för utsträckning av folkskolans lärotid vid vissa skolformer. Den minskning av de skolpliktiga barnens antal, som redan inträtt och, såvitt nu kan bedömas, åtminstone under de närmaste åren kommer att fortsätta, medför att utrymme och lärarkrafter i allmänhet räcka väl till även för en sjunde årsklass, varför merkostnaderna för införande, i varje fall i den utsträckning, utskottet i det följande kommer att tillstyrka, av en sjunde årsklass bliva relativt begränsade.

Utskottet har vid sin prövning av frågan funnit de skäl för en utsträckning av lärotiden, som framförts av de sakkunniga, i ämnet hörda myndigheter — särskilt skolöverstyrelsen — och departementschefen, tungt vägande i vad angår skolor av A- och B 1-form och tillstyrker fördenskull Kungl. Maj:ts förslag i vad avser dessa båda skolformer.

Beträffande åter övriga skolformer synes det utskottet, att de undervisningstekniska svårigheterna där ofta torde bliva så stora, att nyttan av ett sjunde skolår måste bliva mycket problematisk. Även vid införandet av ett sjunde skolår vid de svagare skolformerna torde den där meddelade undervisningen som regel icke kunna uppnå önskvärt resultat. Vid dessa skolor, som praktiskt taget uteslutande förekomma på landsbygden och där ofta i skoldistrikt med jämförelsevis svag ekonomi, torde också kostnaderna för ordnande av det nytillkommande lokalbehovet ofta bliva ganska betydande. Då enligt utskottets uppfattning vid dessa skolformer vinsten för undervisningen av ett sjunde skolår icke torde uppväga de pedagogiska och ekonomiska svårigheter, som detta torde komma att medföra, finner sig utskottet böra, med tillstyrkande av vad i motionerna II: 660 och II: 672 i här förevarande hänseende yrkats, avstyrka Kungl. Maj:ts förslag såvitt detsamma avser andra skolformer än A och B 1. Däremot har utskottet funnit sig böra i princip tillstyrka Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag i vad avser skolor av formerna A och B 1 och avstyrker följaktligen de i motionerna I: 357 och II: 687, II: 656 och II: 671 framförda avslagsyrkandena såvitt angår dessa skolformer.

Utskottet tillstyrker — — (s. 21) — — *den 1 juli 1936.*

Förslaget, att det sjunde skolåret skall fogas till den nuvarande folkskolan som en obligatorisk beståndsdel av densamma, tillstyrker utskottet i vad angår skolformerna A och B 1. Under utredningsarbetets gång hava åtskilliga uppslag undersökts, varigenom en dylik bestämmelse skulle onödig-

göras, men vid en närmare prövning hava dessa visat sig antingen sannolikt icke inom rimlig tid kunna leda till det uppställda målet eller medföra icke önskvärda konsekvenser.

Utskottet har det föregående funnit sig böra avstyrka reformens genomförande vid vissa svagare skolformer. Denna fråga har varit föremål för stor uppmärksamhet och beröres jämväl, såsom redan nämnts, i motionerna II: 660 och II: 672. Härjämte har i motionen II: 672 framförts yrkande om verkställande av utredning om en snabbare avveckling av folkskolans undantagsformer.

Den förbättring av den egentliga landsbygdens skolväsen, som otvivelaktigt är mycket angelägen, anser utskottet kunna och böra vinnas i första hand genom en förbättring av skolformerna. En sådan förbättring fortgår visserligen alltjämt, men enligt utskottets uppfattning borde den kunna ske i hastigare takt, även om tillbörlig hänsyn toges till de särskilda lokala svårigheter, som i vissa fall kunna föreligga. Endast genom en avveckling av de svagaste skolformerna kan folkskolan bli skickad att fylla sin stora folkbildande uppgift. Utskottet anser de synpunkter, som i detta hänseende anförts i motionen II: 672, beaktansvärda och vill förorda att en utredning om avveckling av folkskolans undantagsformer och om ett bättre organisering av landsbygdens folkskolor i allmänhet kommer till stånd. Utskottet hemställer förty, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av en dylik utredning ävensom framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning.

De av departementschefen för skolor av B 2-, B 3- och D 1-form förordade förstärkningsåtgärderna torde — med den ståndpunkt utskottet i det föregående föreslagit riksdagen att intaga till frågan om införande av obligatorisk sjuårig folkskola vid dessa skolformer — icke vara av behovet påkallade.

Frågan om en begränsning av lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna har, såsom tidigare erinrats, upptagits till behandling i motionerna I: 358 och II: 671.

Utskottet delar — — (s. 23) — — skolmyndigheters uppmärksamhet.

Departementschefen har — — (s. 23—24) — — anslutning härtill.

Jämväl med denna utsträckning av övergångstiden torde fall kunna inträffa — även om dessa, med hänsyn till vad utskottet i det föregående föreslagit, torde bli ganska sällsynta — då ett ytterligare uppskov kan vara av behovet påkallat, och utskottet tillstyrker alltså vad i detta hänseende i propositionen föreslagits. Att, på sätt i motionerna I: 332, II: 685 och II: 686 yrkats, riksdagen skulle lämna närmare direktiv i här förevarande hänseende finner utskottet icke anledning tillstyrka.

Vad departementschefen — — (s. 25—27) — — i hushållsgöromål.

De grunder för fortsättningsskolans framtida organisation, som av departementschefen framlagts, finner sig utskottet böra tillstyrka såvitt angår skolor av A- och B 1-form. I fråga om skolor av andra former är, med den ställ-

ning utskottet i det föregående intagit, någon ändring i de nuvarande bestämmelserna rörande fortsättningsskolan icke av behovet påkallad. Beträffande de i motionerna I: 332 och II: 685 rörande fortsättningsskolan gjorda yrkandena vill utskottet hänvisa till vad utskottet i det föregående anfört med anledning av nämnda båda motioner, såvitt angår folkskolan.

Med den ställning utskottet intagit till frågan om fortsättningsskolans framtida omfattning torde det i motionen II: 660 framförda yrkandet icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I samband — — (s. 27—30) — — dessa förhållanden.

De frågor, som i här förevarande sammanhang upptagits till behandling av departementschefen och i de nyss angivna motionerna, äro av stor betydelse. De i ämnet väckta motionerna avse främst dels en revision av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, dels omfattningen och innehållet i den undervisning, som bör meddelas i den sjunde årsklassen, varvid särskilt betonats behovet av att denna undervisning erhåller en praktisk inriktning, dels ock i vilken utsträckning den för närvarande i fortsättningsskolan meddelade undervisningen bör överflyttas till folkskolestadiet.

Vad till en början *revision av undervisningsplanen i allmänhet* beträffar torde enligt utskottets uppfattning en dylik förr eller senare bliva oundgänglig på grund av den obligatoriska sjuåriga folkskolans införande, låt vara att detta icke sker i den utsträckning som enligt Kungl. Maj:ts förslag avsetts. Utskottet är också förvissat om att denna fråga kommer att bliva föremål för vederbörande skolmyndigheters och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. På grund härav finner utskottet icke anledning föreligga för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om en dylik revision. I de motioner, där revision av gällande undervisningsplan påyrkats, hava många enligt utskottets uppfattning betydelsefulla uppslag framkommit. Utskottet utgår från att dessa vid en kommande revision komma att ägnas vederbörlig uppmärksamhet. För närvarande finner sig emellertid utskottet böra uttala sin anslutning till vad departementschefen anfört därom, att till ledning vid fastställande av kursplaner för sjuårig folkskola åtminstone tills vidare torde kunna tjäna såväl de redan i 1919 års undervisningsplan föreliggande planerna för dylik skola som de av skolöverstyrelsen i utlåtande den 19 oktober 1928 framlagda.

Frågan om — — (s. 31) — — praktiska livet.

Utskottet har — — (s. 31—32) — — starkare gällande. Av nu anförda skäl har utskottet funnit sig böra uttala sin anslutning till vad departementschefen anfört om angelägenheten av att för sådana fall, där särskilda godtagbara skäl förebringas för att i viss mån giva undervisningen i sjunde klassen en mera praktiskt betonad inriktning, icke uppställas alltför snäva regler, som verka hindrande för en sådan utveckling. Sannolikt är väl att det, såsom departementschefen framhållit, närmast blir A-skolor, som här

kunna ifrågakomma. Men skulle det visa sig, att dylika anordningar kunna vara genomförbara även vid skolor av annan form, exempelvis genom centralisering i vissa fall, synas möjligheter härför böra hållas öppna. Då utskottet vidare utgår från att jämväl här förevarande frågor komma att bliva föremål för uppmärksamhet från vederbörande skolmyndigheters sida, finner utskottet icke erforderligt att riksdagen, såsom i vissa motioner påyrkats, i särskild skrivelse gör framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t.

Även i — — (s. 32) — — till kyrkplatserna.

Det av departementschefen för nästkommande budgetår åskade anslaget till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen kommer vid bifall till utskottets i det föregående framlagda förslag icke att bliva erforderligt, och avstyrker utskottet alltså förslaget härom.

I motionerna — — (s. 33—34) — — sålunda föreslagits.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) fastställa följande huvudsakliga grunder angående folkskolekursens omfattning vid skolor av de i undervisningsplanen upptagna A- och B 1-formerna att äga giltighet från och med den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befinnas erforderliga:

Folkskolan skall omfatta sju årsklasser. Vid skola, där antalet årsklasser för närvarande är sex, skall övergång till sjuårig skola äga rum, så snart sådant, med hänsyn till härav föranledda kostnader, skolväsendets organisation inom distriktet och övriga ortsförhållanden, prövas lämpligen kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1948—1949. Härvid skall iakttagas, att före nämnda läsår sjuårig skolkurs icke må utan skoldistriktets medgivande införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1942—1943. Där särskilda omständigheter sådant påkalla, må Kungl. Maj:t kunna för viss tid medgiva distrikt anstånd i större eller mindre omfattning utöver läsåret 1948—1949 med införande av sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts angående antalet årsklasser i folkskolan skall icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal årsklasser än sju.

b) avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande ersättning av statsmedel till lärare för övertidsläsning vid skolor av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna;

c) avslå vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande disponerande under budgetåret 1936/1937 av medel ur förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen;

d) besluta, att i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola på sådan skola grundad fortsättningsskola skall, med tillämpning eljest av nu gällande bestämmelser och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, omfatta en årskurs med, vid heltidsläsande skola minst 180 undervisningstimmar och vid halvtidsläsande skola minst 270 undervisningstimmar; dock att, där så prövas vara av särskilda förhållanden påkallat, skoldistrikt må kunna medgivas rätt att mot åtnjutande av statsbidrag enligt gällande grunder låta årskursen omfatta högre timantal, än nu sagts, och att fördela undervisningen på två årskurser, allt under iakttagande, att skolplikten i fortsättningsskolan icke må omfatta och statsbidrag icke utgå för längre tid än sammanlagt 540 undervisningstimmar;

e) medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmåles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur sagda förslagsanslag till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

II. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om avveckling av folkskolans undantagsformer och om ett bättre organiserande av landsbygdens folkskolor i allmänhet ävensom för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning.

III. att följande motioner — — (s. 35—36) — — *Ander-son* i Ovanmyra m. fl.

må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan under I och II hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.»

2:o) av herrar *Nilsson* i Gränebo, *Alexander Nilsson*, *Johanson* i Faleberg, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Ovanmyra, *Olsson* i Staxäng och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort i nedan angivna delar hava följande lydelse:

»Efter omfattande — — (s. 18—20) — — olika klasser.

Departementschefen har slutligen i detta sammanhang framlagt förslag till övergångsanordningar.

I motionerna I: 357 — — (s. 20—21) — — undervisade klasser.

I åtskilliga motioner hava ytterligare framställningar gjorts, som avse förstärkning av folkskolan, förändring av dennas inre arbete m. m. Härtill återkommer utskottet i det följande.

Utskottet vill ej motsätta sig, att folkskolans lärjungar komma i åtnjutande av den ökade utbildning, som den sjunde årsklassen är avsedd att giva. Emellertid vill utskottet framhålla, att denna skolform redan vunnit stor spridning, dock — med undantag speciellt för Malmöhus län — till övervägande del i städer och större samhällen. Av statsrådsprotokollet inhämtas sålunda, att under det att det totala lärjungeantalet i rikets folkskolor vid slutet av vårterminen 1933 utgjorde omkring 660,000, antalet lärjungar i skolor med sjuårig skolplikt utgjorde omkring 200,000, av vilka omkring 123,000 i skolor, tillhörande städer, och omkring 77,000 i landsbygdsskolor. Intet synes giva vid handen, att denna på frivillighetens väg skeende gynnsamma utveckling skall avstanna, och torde det på grund härav kunna ifrågasättas, om tvångsåtgärder från det allmännas sida här äro påkallade. Vidare finner utskottet, på sätt i motionen II: 671 framhållits, att man, innan man gått in för en kvantitativ utökning av skolans längd, bort undersöka, huruvida man icke kunnat nå åsyftat resultat genom en minskning av klasserna och förbättring av skolformerna för exempelvis de kostnader, som nu beräknas för det sjunde skolåret. Vad slutligen beträffar frågans ekonomiska sida vill utskottet framhålla följande. Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle reformen i nuvarande läge medföra en total årlig merutgift av 2,840,000 kronor varav omkring 1,750,000 kronor skulle falla på staten och omkring 1,100,000 på kommunerna. Härtill skulle för statens del komma kostnaden för förstärkningsåtgärder vid vissa former av sjuårig folkskola, uppskattad till i medeltal omkring 260,000 kronor per år. Nu angivna belopp representera emellertid, såsom av statsrådsprotokollet framgår, endast en nettoökning av det allmännas kostnader för folkskoleväsendet. Med utgångspunkt från en beräknad minskning med omkring 1,000 av antalet småskollärartjänster hava de sakkunniga beräknat härav uppkommande besparingar för staten till följande belopp: för avlöning 1,500,000 kronor, för provisorisk avlöningsförbättring 159,000 kronor, för dyrtidstillägg 405,000 kronor och för tjänstebostadsbidrag 80,000 kronor eller tillhopa 2,144,000 kronor. För kommunerna hava av samma anledning beräknats uppkomma besparingar dels å 225,000 kronor för kostnader för tjänstebostäder och dels å 80,000 kronor för bränslekostnader eller tillhopa 305,000 kronor. Nu berörda besparingar uppgå alltså sammanlagt till omkring 2,450,000 kronor. Den verkliga kostnadsökningen för den ifrågasatta reformen är följaktligen väsentligt större än vad de framlagda siffrorna för nettoökningen giva vid handen. De kostnadsminskningar, som sålunda tillgodoräknats, uppkomma dels genom statsmakternas under en följd av år bedrivna försök att rationalisera folkskoleväsendet, dels på grund av det sjunkande barnantalet, och skulle i annat fall under de närmaste åren hava kommit

det allmänna till godo. Utskottet håller före, att man vid en beräkning av kostnaderna bör taga hänsyn icke blott till de direkta merutgifterna utan även till de kostnadsminskningar, som annars snart skulle hava uppkommit för såväl stat som kommun. Med denna utgångspunkt finner utskottet de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till förslaget betänkliga.

Av nu angivna skäl har utskottet funnit sig, på sätt i motionerna I: 357 och II: 687, II: 656 och II: 671 yrkats, böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om införande av obligatorisk sjuårig folkskola. Enligt utskottets uppfattning böra i stället nu gällande bestämmelser beträffande rätt för skoldistrikt att anordna sjuårig folkskola och i samband därmed ettårig fortsättningskola allt fortfarande äga giltighet.

Med den principståndpunkt utskottet sålunda intagit saknar utskottet anledning att till närmare prövning upptaga detaljerna i Kungl. Maj:ts förslag ävensom de motionsvis framförda förslagen om att skolplikten fortfarande skulle vara sexårig vid vissa svagare skolformer (motionerna II: 660 och II: 672), om övergångstiden (motionerna I: 318 och II: 659, I: 356 och II: 684 samt II: 686) samt om friare direktiv för övergången (motionerna I: 332, II: 685 och II: 686).

I de med anledning av Kungl. Maj:ts här ifrågavarande proposition väckta motionerna hava emellertid jämväl framförts vissa andra förslag, vilka synas utskottet kunna hava betydelse jämväl om den sjuåriga folkskolan bibehålles som frivillig. Utskottet övergår nu till en behandling av dessa frågor.

I motionen II: 672 har framförts yrkande om verkställande av utredning om en snabbare avveckling av folkskolans undantagsformer.

Såsom av de sakkunnigas av departementschefen delvis återgivna undersökningar framgår, har procenten av de barn, som undervisas i halvtidsläsande skolor å landsbygden, under de senare åren högst väsentligt minskats. Intet synes tala för att denna utveckling skulle helt avstanna eller ens i någon större omfattning förminska. Utskottet vill i detta hänseende erinra om vad redan åstadkommits med tillhjälp av anslagen till skolskjutsar, till inackordering av skolbarn och till skolhem. Å andra sidan kunna bebyggelseförhållandena understundom vara sådana, att det med hänsyn exempelvis till barnantalet knappast kan anses vara ekonomiskt försvarligt att vidtaga en förändring av en skola till en högre form. Enligt utskottets uppfattning torde man först böra ännu någon tid avvakta resultaten av den pågående utvecklingen, innan särskilda åtgärder från statsmakternas sida vidtagas. På grund av vad sålunda anförts finner sig utskottet icke kunna tillstyrka vad i motionen II: 672 yrkats, så vitt nu är i fråga.

Frågan om begränsning av lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna har upptagits till behandling i motionerna I: 358 och II: 671.

Utskottet delar den under ärendets handläggning uttalade uppfattningen om vikten av att lärjungeantalet begränsas i läraravdelningarna. Utveck-

lingen synes emellertid, på sätt närmare framgår av vissa av de sakkunniga (å sid. 119 i deras betänkande) meddelade siffror, under senare år hava gått mot en fortgående minskning av medeltalet barn per läraravdelning. Med hänsyn härtill och jämväl till de av departementschefen framförda skälen finner sig utskottet icke böra förorda, att riksdagen nu hos Kungl. Maj:t anhåller om vidtagande av särskilda åtgärder i frågan, och avstyrker fördenskull vad i motionerna I: 358 och II: 671 härutinnan hemställts. Utskottet utgår härvid från att denna för skolväsendets förbättring viktiga fråga allt fortfarande blir föremål för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters uppmärksamhet.

Med anledning av vad departementschefen anfört i sammanhang med framläggande av förslag om anordnande av folkskola med ett större antal obligatoriska årsklasser än sju, föreslår utskottet — som finner ett stadfästade av sedan länge bestående faktiska förhållanden i detta hänseende önskvärt — riksdagen att besluta, att Kungl. Maj:t må äga rätt att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal årsklasser än sju.

Frågan om fortsättnings skolans ställning i ett skolsystem med obligatorisk sjuårig folkskola har varit föremål för uttalanden och förslag såväl från departementschefen som i motionerna I: 332 och II: 685 samt II: 660. Med den ståndpunkt, utskottet i det föregående intagit, torde något uttalande från utskottets sida beträffande själva principfrågan ävensom med anledning av vad i nyssnämnda motioner hemställts icke vara erforderligt.

Beträffande undervisningen i husligt arbete vill utskottet emellertid framhålla följande.

I samband — — (s. 27—28) — — åtgärd föranleda.

Frågan om — — (s. 29—30) — — dessa förhållanden.

Även med den ståndpunkt beträffande införandet av obligatorisk sjuårig folkskola, som utskottet intagit, äro de frågor, som sålunda upptagits till behandling av departementschefen och i de nyss angivna motionerna, av stor betydelse. De i ämnet väckta motionerna avse främst dels en revision av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, dels omfattningen och innehållet i den undervisning, som bör meddelas i den sjunde årsklassen, varvid särskilt betonats behovet av att denna undervisning erhåller en praktisk inriktning, dels ock frågan om förbättring av landsbygdsungdomens fortbildningsmöjligheter efter avslutad folkskoleundervisning. Nu berörda frågor äro enligt utskottets uppfattning av den betydelse, att särskild utredning av dem synes böra vidtagas. Härvid torde de synpunkter, som framhållits i motionerna I: 356 och II: 684, I: 357 och II: 687 samt II: 671 kunna giva god vägledning. Utskottet anser sig alltså böra hemställa, att riksdagen må i skrivelse anhålla om verkställande av en dylik utredning ävensom framläggande för riksdagen av de förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning.

Aven i åtskilliga andra av de i här förevarande sammanhang behandlade motionerna hava framförts uppslag, vilka utskottet funnit beaktansvärda. Dessa uppslag avse emellertid mestadels sådana inre skolorganisatoriska frågor, vilka i första hand synas böra upptagas till närmare prövning av sakkunniga myndigheter och beträffande vilka ett uttalande från riksdagen redan nu knappast torde böra ske.

Med vad nu anförts torde motionerna I: 358 och II: 686 i de delar, varom här är fråga, få anses besvarade.

Departementschefens förslag om anknytning till andra bildningslinjer, om skolplikt och om avgång från folkskola torde med den ståndpunkt, utskottet i det föregående intagit, icke behöva föranleda något uttalande från riksdagens sida.

Departementschefen har betonat vikten av att det tillses, att folkskolans utvidgning till sjuårig icke medför svårigheter för barnen att bevista konfirmationsundervisningen. I anslutning till detta uttalande vill utskottet framhålla att hänsyn bör även vid frivilligt anordnad sjuårig folkskola tagas till de olika sätt, på vilka konfirmationsundervisningen är anordnad i olika delar av landet. Exempelvis måste i vissa delar av Norrland — på grund av församlingarnas stora utsträckning — denna undervisning meddelas under en kortare tid, tre à fyra veckor, med daglig undervisning, då barnen samlas till kyrkplatserna.

Det för nästkommande budgetår beräknade beloppet för anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen kommer, med utskottets i det föregående intagna ståndpunkt, icke att bli av behovet påkallat, och avstyrker utskottet på grund härav vad härom äskats.

I motionerna I: 332 och II: 685 hava framförts yrkanden om ökade statsbidrag till skoldistriktet för deras genom den sjuåriga folkskolans införande ökade kostnader. I motionerna II: 685 och II: 686 har jämväl frågan om skolskjutsar berörts.

De sålunda framförda yrkandena torde — då införandet av sjuårig folkskola enligt utskottets förslag även i fortsättningen skulle bero på frivilliga åtaganden av skoldistriktet och då vidare skoldistriktets kostnader för skolväsendet efter 1935 års riksdags beslut om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet komma att betydligt förminska — icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att länsstyrelsen i Göteborg ifrågasatt en bestämmelse om att förskott å statsmedel för det budgetår, under vilket införandet av den sjuåriga kursen ägt rum, skulle utgå även å de beräknade statsbidragen för avlöning åt nyanställda lärare. I likhet med departementschefen finner utskottet detta vara ett värdefullt uppslag, även när det gäller en frivilligt införd sjunde årskurs, vilket efter ytterligare utredning torde böra framdeles komma under prövning.

Departementschefen har slutligen gjort framställning därom, att sådan

ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmåles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor. Utskottet tillstyrker vad sålunda föreslagits.

Uunder åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att riksdagen må — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

a) avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 99 framlagda förslag till införande av obligatorisk sjuårig folkskola m. m.;

b) besluta, att Kungl. Maj:t må äga rätt att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal årsklasser än sju;

c) medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmåles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur förslagsanslaget till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor;

II. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning dels om en revision av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor med nödig hänsyn till landsbygdens speciella förhållanden, dels ock om frågan beträffande förbättring av landsbygdungdomens fortbildningsmöjligheter efter avslutad folkskolundervisning, allt med hänsyn tagen till de synpunkter, som framhållits i motionerna I: 356 och II: 684, I: 357 och II: 687 samt II: 671, ävensom för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning;

III. att följande motioner — — (s. 35—36) — — *Andersson* i Ovanmyra *m. fl.*

må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan under I och II hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.»